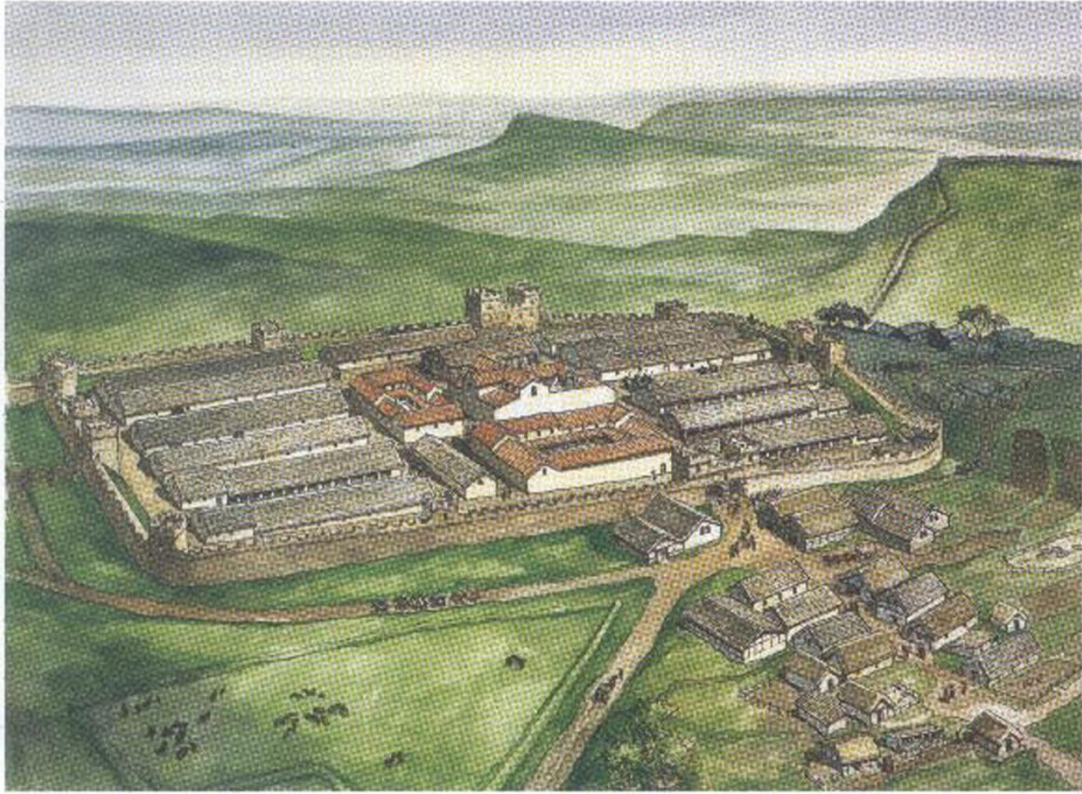

Romerska fort i Britannien

En jämförande studie av forten Hod Hill, Chester, Caerleon, Inchtuthil och Housesteads

Christoffer Karström

C-opsats AKSK04

Antikens kultur och samhällsliv: Kandidatkurs

Handledare: Dominic Ingemark

Lunds universitet VT 2012

Innehållsförteckning	Sida
1. Inledning	4
1.2 Syfte och frågeställningar	4
1.3 Metod och källor	5
2. Undersökningen	6
2.1 Lokalisering	6
2.2 Fortifikationer	14
2.3 Baracker	21
2.4 Sjukhus	27
2.5 Amfiteatrar	32
3. Slutsatser	35
4. Fortens planlösning	37
5. Bibliografi	42
6. Bildförteckning	45

1. Inledning

För att befästa sina militära erövringar byggde romarna fort. Forten utvecklades från fältlägren från den republikanska eran och var menade att etablera den romerska överhögheten. Romerska fort utgick vanligtvis från ett arrangemang som utvecklats i fältlägren från den republikanska eran men fortens arrangemang varierade beroende på den tid och plats de byggdes. Under de århundraden som den romerska ockupationen av Britannien varade kom fortet att byggas om allt eftersom den militära situationen förändrades. Av den anledningen kan man se att fortet oftast var mer avancerade under den tidiga perioden och blev mer standardiserade under den mellersta perioden innan de än en gång blev mer avancerade under den sena perioden då den romerska armén kom under allt fler anfall. För att lättast kunna följa dessa utvecklingar undersöker jag fortet i kronologisk ordning.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka likheter och skillnader mellan romerska fort i Britannien. För att begränsa mitt arbete har jag valt att fokusera på fem fort i den romerska provinsen Britannien. Dessa fem fort är:

1. Hod Hill i Dorchester, Dorset, England
2. *Deva* i Chester, Cheshire, England
3. *Isca* i Caerleon, Gwent, Wales
4. Inchtuthil i Perth, Perthshire, Skottland
5. Housesteads i Bardon Mill, Northumberland, England

För att avgränsa mitt arbete ytterligare har jag valt att fokusera på olika aspekter av fortens inre och yttre strukturer. Dessa är:

1. Lokalisering
2. Fortifikation
3. Baracker
4. Sjukhus
5. Amfiteatrar

1.3 Metod och källor

Eftersom det källmaterial jag utgår ifrån är arkeologiska lämningar som jag inte haft tillgång till utgår jag ifrån existerande forskning som varit tillgänglig i form av flygfotografier, utgrävningsrapporter, artiklar och handböcker. Forskningen kompletteras med skriftliga källor från antiken, dessa är: Flavius Josefus, den judisk-romerska historikern som författade sina verk om judarnas historia och Jerusalems förstörelse under de flaviska kejsarnas mecenat. Ett annat verk som kommit till användning är Tacitus verk om sin svärfar Agricolas invasion av norra Britannien under 80-talet e.Kr. Till sist används även Flavius Vegetius Renatus militärmanual från slutet av 300-talet e.Kr.

2. Undersökningen

2.1 Lokalisering

I följande avsnitt undersöks de platser romarna valde att placera sina fort på. Romarna använde två olika typer av fort, det första var ett legionärfort som vanligtvis 5000-6000 soldater var stationerade i.¹ Det andra var ett auxiliafort som var stationerat av hjälptrupper som bestod av icke-romerska medborgare som rekryterades i de olika romerska provinserna, i dessa fort var vanligtvis 500-1000 soldater stationerade.² Att fortet var anpassat till så många soldater betyder inte att det alltid var så många soldater i fortet, eftersom de förflyttades till de platser i provinsen där de behövdes mest. Detta kan man se under byggandet av Hadrianus mur då legionerna från hela Britannien flyttades norrut för att bygga muren.³

Vad forskningen visar är att alla romerska fort hade likheter, men att två fort aldrig likadana ut. Detta beror på att alla romerska fort byggdes av olika enheter under olika tidsperioder med olika säkerhetsprioriteringar.⁴

Permanent romerska fort föregicks vanligtvis av tillfälliga fort under en längre tid, för att platsen som fortet placerades på skulle prövas. När detta gjorts byggdes fortet oftast om i sten eller annat tåligt material till skillnad från trä som fortet vanligtvis byggdes med till en början. Under det andra århundradet e.Kr. koncentrerade romarna sig mer på att befästa sina erövringar istället för att expandera imperiet. Detta är grunden till de permanenta fortet.

Fortet på Hod Hill i Dorset, England anlades under den tidiga invasionsfasen av Britannien 43-44 e.Kr.⁵ Det romerska fortet byggdes i en tidigare befäst järnåldersbosättning som erövrades av styrkor under Vespasianus befäl. Denna bosättning var lika stor som ett romerskt legionärfort (ca) 600 X 400 meter stort.⁶ Trots detta valde romarna att bygga ett nytt fort i den befintliga befästningens nordvästra hörn. Anledningen till detta tror man

¹ Johnson 1983, s. 2.

² Crow 2004, s. 27.

³ Crow 1989, s. 40.

⁴ Breeze 2002, s. 7.

⁵ Collingwood & Richmond 1969, s. 27.

⁶ Richmond 1968, s. 66.

beror på att romarna anpassade storleken på sina fort till antalet soldater som var placerade där. Detta för att styrkorna inte skulle bli för utspridda om fortet kom under anfall.⁷

Fortet romarna byggde var rektangulärt och (ca) 174 X 152 meter stort.⁸ Kullen som fortet byggdes på var (ca) 143 meter hög med sikt över Blackmoredalen. På fortets västra sida var en brant sluttning som ledde ner till floden Stour. I Blackmoredalen tror jag det fanns jordbruk som gav garnisonen tillgång till mat på platsen. Att garnisonen var självförsörjande tror jag var viktigt under den tidiga invasionsfasen eftersom ett system för transport och kommunikation ännu inte byggts upp.

Ursprungligen trodde man att befolkningen förvisats från sina hem efter den romerska erövringen.⁹ Arkeologiska evidens och flygfotografier av platsen har sedan visat att runda hyddor fanns i den sydöstra delen av den gamla bosättningen.¹⁰ Detta tyder på att en civilbefolkning fortsatte att leva i den gamla bosättningen utanför det romerska fortet (Fig. 1.). Jag tror denna befolkning försåg den romerska garnisonen med gods och tjänster.

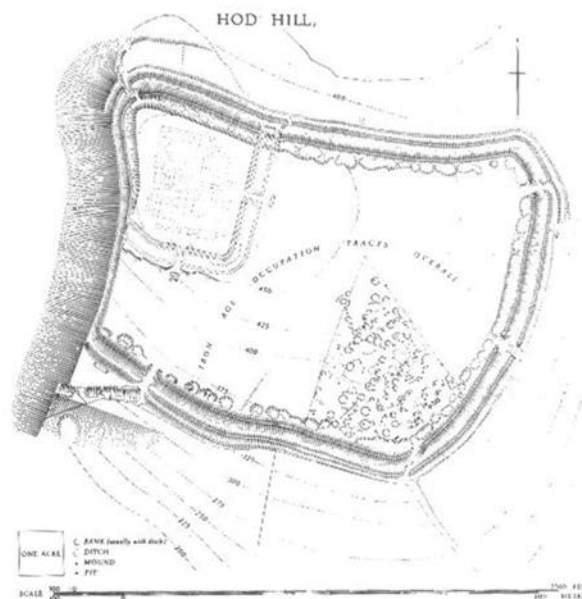

Fig. 1. Hod Hill, det romerska fortet i den nordvästra hörnan och den civila bosättningen i den sydöstra hörnan. Fortet på Hod Hill var varken ett legionärfort eller ett auxiliafort. Vad materiella lämningar har visat, är att infanteristyrkan bestod av legionärer medan kavalleristyrkan bestod av

⁷ Veg. *Mil.* 1.22.

⁸ Richmond 1968, s. 66.

⁹ Collingwood & Richmond 1969, s. 28.

¹⁰ St. Joseph 1953, s. 82.

auxilia.¹¹

Fortet övergavs inte långt efter det byggdes. Detta tror jag beror på att soldaterna behövdes på annat håll. Jag tror även att det kan ha berott på att de lokala kungarna eller stamhövdingarna slöt avtal med den romerska armén och på så sätt undvek att bli ockuperade. Att fortet övergavs strax efter att det byggdes kan man se på att inga vägar anlades i området under ockupationstiden.¹² Att Hod Hill inte nämns i Antonius itinerarium tyder på att platsen förlorade sin betydelse efter den övergavs av den romerska armén.

Fortet *Deva* i Chester, England byggdes under Sextus Julius Frontinus erövring av västra Britannien.¹³ När fortet anlades är forskningen oenig om, men (ca) 74-75 e.Kr. är det datum tillgängliga bevis pekar på.¹⁴

Erövringen av västra Britannien började efter Vespasianus maktövertagande i Rom. Avsikten med detta var att Vespasianus ville legitimera sitt maktövertagande med hjälp av nya erövringar.¹⁵ Jag tror även att västra Britanniens mineralrikedomar var en viktig faktor. Detta tror jag eftersom Nero tömt statskassan för att finansiera sina byggnadsprojekt. Västra Britanniens mineralrikedomar gav de flaviska kejsarna möjligheten att återuppbygga den romerska ekonomin.

Eftersom landskapet förändrats på denna plats, sedan den romerska erövringen, kan man inte med säkerhet fastställa den exakta orsaken till att denna plats valdes. Fortets närhet till floden Dee hade utan tvekan en central roll i beslutet att placera fortet på denna plats.¹⁶ Enligt forskning fick fortet proviant transporterat via floden Dee.¹⁷ Av den anledningen tror jag att platsen valdes för sin militära potential och inte tillgång till föda på plats som jag tror var fallet vid Hod Hill. Fortet var placerat på flodens nordbank med fronten mot floden. Det rektangulära fortet var (ca) 594 X 414 meter stort,¹⁸ fortet var placerat på en platå (ca) 29 meter ovanför flodens vattenyta.¹⁹

Både fortets form och storlek är utmärkande för de fort som undersöks i denna uppsats. Den mer uttalade rektangulära formen på romerska fort blev inte vanlig förrän under det

¹¹ Johnson 1983, s. 241.

¹² Collingwood & Richmond 1969, s. 29.

¹³ Mason 2001, s. 41.

¹⁴ Mason 2001, s. 44-46.

¹⁵ Mason 2001, s. 42.

¹⁶ Mason 2001, s. 43.

¹⁷ Mason 2001, s. 64.

¹⁸ Collingwood & Richmond 1969, s. 20.

¹⁹ Mason 2001, s. 44.

andra århundradet e.Kr. då de romerska gränserna stabiliserades. Romarna koncentrerade sig nu på att befästa sina erövringar istället för att utöka imperiet. En teori till varför romarna valde att göra sina fort mer rektangulära istället för den ursprungliga formen är att den avlånga formen gav bättre ventilation i fortet.²⁰ Jag tror även att det beror på att det var lättare att försvara ett fort med två långsidor eftersom det gav större möjligheter att koncentrera bågskyttar, spjutkastare och stenslungare och öka eldkraften på dessa sidor för att understödja infanteriet.

Det andra som var utmärkande var fortets storlek. Detta fort är det största av de som undersökts. Varför byggde man ett så stort fort på denna plats? Den vanligaste förekommande förklaringen är att fortet skulle ha män från flottan placerade i fortet.²¹ Denna teori tycker jag låter trolig eftersom fortet låg nära Irländska sjön. Andra teorier är att fortet skulle ha fler baracker för *auxilia*, men även att fortet var större för att göra de inre strukturerna mer rymliga. Alla dessa teorier har däremot visat sig vara mindre troliga efter forskning som gjorts i mitten av fortet. På denna plats har en ovanligt stor byggnad upptäckts som troligen var avsedd för provinsens guvernör.²² Att denna byggnad var avsedd för provinsens guvernör bygger på kunskapen att endast en högre auktoritet hade möjligheten till att konstruera ett sådant byggnadsverk.²³ Vad som mer tyder på att fortet var menat för provinsens guvernör är att kejsaren Vespasianus bytte ut fortets legion efter sitt maktövertagande mot en som var lojal mot honom.²⁴ Detta påstående ifrågasätter jag eftersom de tidiga guvernörerna spenderade sin tid i fält med legionerna och inte i *Deva*. Jag finner det även osannolikt att guvernören skulle haft en fast bostad. Jag tror att guvernören var på den plats i provinsen där han behövdes mest. En annan teori är att byggnaden var avsedd att symbolisera Roms makt,²⁵ detta tror inte jag eftersom endast soldaterna i fortet kunde se byggnaden och inte den lokala befolkningen som jag tror en sådan maktdemonstration skulle varit avsedd för. En annan teori gällande fortets placering är att det var avsett att användas för en invasion av Irland.²⁶ Observationer av platsen har däremot visat att detta inte är troligt eftersom sydvästra Skottland skulle utgjort en bättre plats för en

²⁰ Campbell 2009, s. 32.

²¹ Collingwood & Richmond 1969, s. 20.

²² Mason 2001, s. 89.

²³ Mason 2001, s. 93.

²⁴ Mason 2001, s. 95.

²⁵ Mason 2001, s. 94.

²⁶ Carrington 2002, s. 45.

sådan expedition.²⁷ Jag tror att romarnas misslyckade försök att kuva Skottland kan vara en anledning till att en expedition till Irland aldrig genomfördes.

Fortet *Isca* i Caerleon, Wales byggdes (ca) 75 e.Kr. Precis som i *Deva* byggdes även detta fort på order av guvernören Sextus Julius Frontinus under hans erövring av västra Britannien.

Fortet var (ca) 493 X 411 meter stort.²⁸ Precis som i *Deva* var fortet placerat på ett naturligt starkt läge, nära ett vattendrag och i detta fall floden Usk som flöt söder och väster om fortet. Öster om fortet var floden Afon Lwyd och norr om fortet Lodge Hill. Fortet var placerat vid Usks västbank på en låg ås (ca) 8 kilometer från flodens mynning, denna plats valdes för att fortet inte riskerade att råka ut för översvämning. Det var denna väg romarna använde för att förflytta trupper och proviant både för försörjning av sina trupper i fortet och ute i fält.²⁹ Efter det att västra Britannien erövrats blev fortet permanent och byggdes med tiden om till sten.

Att romarna hade en så stark militär närvaro i västra Britannien tror jag beror på att stammarna i detta område var svårare att kuva. Jag tror att lugn uppnåts efter det första århundradet e.Kr. Detta tror jag eftersom legionerna som var placerade i området förflyttades norrut för att bygga Hadrianus mur.³⁰

Man har även konstaterat att permanenta legionärfort i Britannien placerades nära kusterna med tillgång till farvatten. Detta måste varit ett strategiskt val eftersom Britannien är en ö och att förflytta trupper och proviant gick snabbare på detta sätt.³¹ Jag tror även att transporter till sjös föredrogs eftersom dessa transporter inte riskerade bakhåll, till skillnad från vägarna.

Fortet Inchtuthil i Perthshire, Skottland byggdes (ca) 83 e.Kr. under Gnaeus Julius Agricolas invasion av norra Britannien.³² Fortet var placerat vid floden Tays västra strand på en platå 15-18 meter ovanför flodens vattennivå. Det nästan kvadratiska fortet var (ca) 463 X 477 meter stort. Den exakta storleken har inte kunnat fastställas eftersom den nordöstra delen av fortet med slutningen ner till floden har eroderats.³³ Det finns olika teorier om syftet med

²⁷ Mason 2001, s. 95.

²⁸ Collingwood & Richmond 1969, s. 23.

²⁹ Collingwood & Richmond 1969, s. 25.

³⁰ Crow 1989, s. 40.

³¹ Collingwood & Richmond 1969, s. 25.

³² Tac. *Agr.* 1.18.

³³ Macdonald 1919, s. 113.

fortet. En är att det var avsett att användas som en bas för vidare expansioner längre norrut.³⁴ En annan är att det var avsett att markera den romerska militärens närvaro i området för att kuva den lokala befolkningen genom att visa upp sin överhöghet.³⁵ Jag tror även att fortet placerades på denna plats för att förhindra den lokala befolkningen att röra sig fritt i området och organisera ett motstånd. Jag tror även att den romerska närvaron i området var menad att kontrollera handeln och råvarorna för att bryta ner den lokala befolkningens motståndsvilja. Att befästa sina erövringar tror jag var en annan anledning till att fortet byggdes efter Agricola avancerat så snabbt norrut. Om erövringarna inte befästs riskerade han uppror och gerillakrigsföring från de lokala stammarna.

Forskare har olika åsikter om fortet var tillfälligt eller permanent. Att fortets försvarsvall redan det andra året byggdes om till sten tyder på att fortet var avsett att vara i bruk under en längre tid.³⁶

Man valde att bygga baracker till soldaterna, vilket tyder på att fortet var avsett att vara i bruk under en längre period. Annars hade soldaterna bott i sina tält som de vanligtvis gjorde i fältläger. Av detta har man dragit slutsatsen att fortet var halvpermanent. Det vill säga att det var avsett att användas under en längre period men inte permanent.³⁷ Detta påstående ifrågasätter jag eftersom den tid och energi som lades ner på att bygga fortet. Om fortet inte var menat att vara permanent tror jag att fortet byggts på ett liknande sätt som det på Hod Hill. Jag tror att fortet var menat att vara permanent eftersom bad byggdes. Bad byggdes vanligtvis endast i permanenta fort och kan inte hittas i temporära fort som det på Hod Hill.

Redan 86 eller 87 e.Kr. övergavs Roms erövringar i norra Britannien. Anledningen till detta var att trupperna behövdes vid krigsfronten längs med floden Donau.³⁸ En annan källa påstår att trupperna drogs tillbaka från norra Britannien eftersom kejsaren Domitianus var misstänksam och avundsjuk mot Agricolas militära framgångar och försökte muta honom med guvernörskap i Syrien för att få bort honom från krigsfronten i norra Britannien.³⁹ Senare forskning har däremot visat att detta är ett påhitt, detta bygger på observationer av att författaren medvetet förvrängde fakta för att upphöja Agricolas bedrifter.⁴⁰ Anledningen

³⁴ Shirley 2000, s. 3.

³⁵ Shirley 2000, s. 4.

³⁶ Macdonald 1919, s. 114.

³⁷ Macdonald 1919, s. 114.

³⁸ Collingwood & Richmond 1969, s. 17.

³⁹ Tac. *Agr.* 1.42.

⁴⁰ Dorey 1960, s. 66.

till detta är att författaren var Agricolas svärson. Jag tror även att norra Britanniens brist på mineralrikedomar var en faktor i Roms tillbakadragande. Jag tror inte norra Britannien var värd de resurser som krävdes för att erövra och ockupera, framförallt när en mer akut militär situation uppstod längs med Donau.

När romarna övergav norra Britannien nedmonterade de alla byggnader. Detta tror jag att de gjorde för att fienden inte skulle kunna använda det ifall de en dag valde att komma tillbaka. När byggnaderna nedmonterades grävdes alla spik ner utanför fortet.⁴¹ Detta tror jag de gjorde för att fienden inte skulle kunna använda dem för att göra vapen. Vad som hände med träplankorna framgår inte i forskningen. En källa nämner att när romarna lämnade sina fältläger satte de eld på träplankorna för att fienden inte skulle kunna använda dem.⁴² Detta tror jag inte var fallet på Inchtuthil eftersom forskningen inte nämner någonting om förkolnat trä i närheten av fortet. Spår av förkolnat trä borde funnits i närheten om en så stor mängd träplankor eldades upp. Av den anledningen tror jag att legionen tog träplankorna med sig. Anledningen till att legionen tog med sig träplankorna men lämnade spiken tror jag beror på att spik kunde tillverkas av lättillgängligt material medan inte alla regioner i det romerska imperiet hade timmer som en naturresurs.

Fortet Housesteads i Northumberland, England var ett permanent auxiliafort som låg längs med Hadrianus mur. Byggandet av fortet började 125 e.Kr., tre år efter att byggandet av Hadrianus mur påbörjades. Fortet var rektangulärt och som redan nämnts blev detta normen för fort under det andra århundradet e.Kr. Eftersom fortet inte var ett legionärfort utan ett auxiliafort var det mycket mindre. Det var endast (ca) 180 X 110 meter stort.⁴³

Fortet placerades väster om öppningen i Whin Still-åsen. Öster om fortet låg Knag Burn öppningen. Varför denna plats valdes för att bygga ett fort på, har för många framstått som märkligt. Detta eftersom platsen för det första inte var passande för ett rektangulärt fort och på grund av den ojämna marken och det smala utrymmet. Fortet på denna plats var även sårbart för anfall från högre mark. Väster om fortet fanns andra platser som var mer passande för fortet och som inte hade dessa svagheter. Ändå valdes denna plats. Detta beror på tre faktorer. Den viktigaste var tillgången till vatten. Tillgången till vatten var nödvändigt för att kunna hålla en garnison på samma plats under en längre tid och vattnet

⁴¹ Keppie 2004, s. 179.

⁴² Joseph. *Bj.* 5.4.

⁴³ Collingwood & Richmond 1969, s. 37.

fick fortet från Knag Burn.

Den andra faktorn berodde på den bördiga marken på denna plats.⁴⁴ Precis som vatten var även tillgången till mat ett måste för att hålla en garnison på samma plats under en längre tid. Om mat kunde införskaffas på plats och göra fortet självförsörjande, tror jag måste varit det säkraste eftersom mattransporter troligen riskerade att försenas eller bli attackerade längs vägen.

Den tredje och sista faktorn till att fortet placerades på denna plats var tillgången till sandsten, som kunde användas vid byggandet av fortet.⁴⁵ Genom att använda lokalt material krävdes inte några längre transportsträckor. Att denna plats valdes tror jag inte enbart berodde på tillgången på råvaror eftersom de lätt kunde transporteras till fortet. Jag tror att valet av denna plats även berodde på att det förhindrade fienden från att använda dem. Utan dessa råvaror hade det varit omöjligt för fienden att uppehålla en armé under en längre tid eftersom de saknade den romerska arméns logistik.

Fortet byggdes inte intill Hadrianus mur, utan fortets ena långsida var en del av muren. Anledningen till detta är att det gav bättre tillgång till området bortom muren och gav samtidigt ett mer aggressivt intryck.⁴⁶ Att långsidan och inte kortsidan blev den del som utgjorde fortets mur framstår som märkligt för mig eftersom det var lättare att försvara kortsidan. Detta speciellt om fortet inte var fullt bemannat vid tiden för ett eventuellt anfall. Anledningen till att långsidan och inte kortsidan användes tror jag beror på att långsidan gav tillgång till mer eldkraft i formen av projektiler som sköts och slungades från fortets mur och kunde hålla fienden på avstånd innan infanteriet tog sig an dem.

⁴⁴ Crow 2004, s. 20.

⁴⁵ Crow 2004, s. 21.

⁴⁶ Crow 2004, s. 21.

2.2 Fortifikationer

Som Förra avsnittet visade placerade romarna sina fort på naturligt starka lägen. Utöver detta byggde de även olika former av befästningar. Dessa befästningar varierade från fort till fort och mellan olika tidsepoker. Anledningen till detta är att när romarna invaderade Britannien 43 e.Kr. var den romerska armén en anfallsstyrka som föredrog att möta sina fiender i öppna fältslag. Detta ändrades under de århundraden Rom ockuperade Britannien, då den romerska armén blev allt mer defensiv och koncentrerade sig mer på att skydda sina gränser, än att expandera dem. Detta syns i de förändringar fortet genomgick under de århundraden ockupationen av Britannien varade.

Ett forts befästningar bestod vanligtvis av en jordvall som ofta hade en träpalissad eller en mur av sten på den yttre sidan. Det förekom även att bröstvärn byggdes ovanpå muren för att skydda soldaterna från eventuella projektiler som kunde skjutas mot dem. Fortets hörnor var vanligtvis böjda. En teori är att den ursprungliga jordvallen stabiliserades genom att vaktorn placerades i fortets hörnor.⁴⁷ En annan teori är att de böjda hörnorna möjliggjorde ett mer effektivt användande av artilleriet, eftersom det gavs en bättre skottvinkel med de böjda hörnorna.⁴⁸ I hörnorna placerades vanligtvis en *ballistaria* som användes för att skjuta stenkulor. Effektiviteten av detta vapen varierade beroende på storleken.⁴⁹ En annan typ av artilleri som användes var *scorpio* som sköt pilar.⁵⁰

Utöver en befästningsmur grävdes även vallgravar utanför murarna. Antalet vallgravar varierade beroende på säkerhetssituationen. Av den anledningen kan man se fler vallgravar på de fort som byggdes under den tidiga romerska perioden i Britannien, men även under den senare perioden eftersom den romerska armén kom under allt större press under det andra och tredje århundradet e.Kr. Vallgravarna var alltid så pass breda att en belägrande armé inte skulle kunna ta sig över den med ett hopp. Det förekom även att hinder byggdes framför portarna till fortet för att förhindra en anfallande fiende från att föra fram en murbräcka och slå in portarna. Detta var vanligare vid fältläger men förekom även vid de permanenta fortet.

⁴⁷ Crow 2004, s. 29.

⁴⁸ Webster 1969, s. 180.

⁴⁹ Marsden 1971, s. 237.

⁵⁰ Marsden 1969, s. 164.

De försvarsanläggningar som byggdes vid fortet på Hod Hill är de största som undersökts. Eftersom fortet på Hod Hill byggdes i en hörna i en redan befintlig befästning behövdes endast murar byggas i den södra och östra delen. På den norra och västra sidan fortsatte den befintliga muren att fylla sin funktion, samtidigt som den blev en del av fortet. Muren bestod av en försvarsvall som var byggd med kalksten och torv. Muren var (ca) tre meter bred och böjd i hörnan som var riktad ut mot den befintliga befästningen.⁵¹ Annan forskning menar att muren även hade en träpalissad på murens yttersta sida samt ett bröstvärn ovanpå muren.⁵² Vad forskningen inte nämner är om muren var uppbackad av en jordvall. Jag tror att den var det eftersom det fanns vallgravar utanför muren. Jorden som blev över när vallgravarna grävdes användes vanligtvis för att bygga en jordvall.

Utanför fortet fanns ett system av tre V-formade vallgravar som alla var sammankopplade med varandra (Fig. 11.). Den yttersta vallgraven var (ca) 14 meter utanför den första.⁵³ Förklaringen som givs till detta är att det var det avstånd som en soldat kunde kasta en projektil från fortets mur. Jag tror även att de två extra vallgravarna var menade att fördröja ett eventuellt anfall så att ett försvar kunde organiseras. Ett annat syfte med de extra vallgravarna var att fånga fienden mellan vallgravarna så att de blev ett lätt byte för de romerska projektilerna. Vallgravarna precis som muren gick endast på fortets södra och östra sida. Detta eftersom de branta slutningarna på fortets västra och norra sida gjorde dem överflödiga.

På ena sidan vid fortets södra och östra ingång stod en katapultramp. På denna ramp stod troligen en artilleripjäsk av typen *ballistaria* eller *scorpio*.⁵⁴ Konstigt nog har inga spår från en katapultramp påträffats i hörnan som var riktad ut mot den befintliga befästningen. Detta tycker jag är märkligt eftersom ett av syftena med böjda hörn var att det gav en bättre skottvinkel. Av de två katapultramperna har endast den vid den södra ingången undersökts. Den var konstruerad av kalksten och bråte och var (ca) 6.5 meter och kvadratisk.⁵⁵ Jag tror även att den andra var konstruerad på ett liknande sätt eftersom de byggdes samtidigt. Hur höga tornen var går inte att fastställa eftersom endast grunden finns kvar idag, men om de liknade vaktornen i fortet *Deva* hade de varit (ca) tio meter ovanför muren. Anledningen till

⁵¹ Collingwood & Richmond 1969, s. 28.

⁵² Richmond 1968, s. 68.

⁵³ Wilson 1984, s. 60.

⁵⁴ Johnson 1983, s. 94.

⁵⁵ Campbell 1984, s. 77.

att de gick så högt ovanför muren, var inte enbart för att ge bättre sikt utan även för att ge bättre skottvinkel. Detta var viktigt eftersom fienden annars kunde använda vallgravarna som skydd,⁵⁶ då bågskyttar, spjutkastare och stenslungare inte hade lika bra skottvinkel från försvarsmuren. Jag tror även att katapultramperna placerades så högt ovanför murarna för att de skulle vara utanför fiendens skottvid.

Vid den södra och östra ingången stod även hinder för att förhindra direkt tillgång till fortets portar.⁵⁷ De förhindrade även möjligheten att föra fram en murbräcka för att slå in portarna. Dessa hinder är ovanliga vid fort eftersom de oftast fanns vid fältläger. Dessa hinder är det som jag tycker står ut mest av fortets befästningar. Anledningen till detta är att de försvårade möjligheterna för garnisonen att snabbt gå ut i det öppna och möta fienden som den romerska armén vanligtvis gjorde under denna tidsperioden. Jag tror att dessa hinder placerades vid fortets ingångar för att det fanns en nyligen kuvad civilbefolkning utanför fortet. Möjligheterna till uppror tror jag därför låg till grund för hindren och de extra vallgravarna utanför fortet.

I fortet *Deva* kan man se de slags befästningar som var standard för permanenta legionärfort. Försvarsvallen som byggdes runt fortet bestod av en jordvall (ca) 6 meter bred.⁵⁸ Som grund till jordvallen lades träplankor ut två lager tjocka på vissa platser för att ge en starkare grund. För att åstadkomma bättre stabilitet i själva vallen förekom det även timmer här.⁵⁹ Att timmer användes för att stärka och stabilisera är inte något som nämns i de andra fortet som undersökts. Att det inte förekommer vid de andra fortet som undersökts tror jag beror på att det timmer som användes i *Devas* mur var rester som blev över när de inte strukturerarna byggdes.⁶⁰ Jag tror att de andra fortet hade träplankor med sig som de monterade och inte införskaffade på platsen. Därför tror jag att det inte fanns några rester som kunde användas i muren. Det förekommer vid vissa fort att en träpalissad konstruerades på jordvallens inre och yttre sida. Detta tror jag var menat att fylla samma stabiliserande funktion som det gjorde i muren vid *Deva*.

Under renoveringen av fortet som varade mellan 102-117 e.Kr. byggde man en mur av

⁵⁶ Webster 1969, s. 173.

⁵⁷ Collingwood & Richmond 1969, s. 29.

⁵⁸ Collingwood & Richmond 1969, s. 20.

⁵⁹ Mason 2001, s. 56.

⁶⁰ Mason 2001, s. 56.

sten som var (ca) 1 meter bred.⁶¹ Precis som på alla fort behölls den ursprungliga jordvallen på fortets insida, jag tror att den ursprungliga jordvallen behölls på murens inre sida för att denna skulle kunna användas som plattform för att patrullera längs med för att stenmuren inte skulle kräva så mycket resurser.

Runt fortets yttre försvar gick det en enkel vallgrav (ca) 8 meter bred och två meter djup. Forskare tror att det kan ha funnits en väg utanför vallgraven runt fortet för vakter att patrullera längs med.⁶² Hur många vaktorn som fanns vet man inte med säkerhet. Antalet varierar mellan 34-36 stycken. Tornen var som vanligt placerade vid båda sidorna vid fortets öppningar samt längs med kort och långsidorna. Grunden till ett torn som undersökts var (ca) 4 meter och kvadratisk. Grunden till vaktornen var gjorda i trä och tyder på att även resten av konstruktionen var det. Höjden på tornen går inte att fastsätta eftersom endast grunderna finns kvar men man tror att de varit (ca) 10 meter höga.⁶³ Vad forskningen inte nämner är om de tidiga vaktornen även fungerade som katapultramber som var fallet i fortet på Hod Hill. En källa nämner att fältlägren under det första århundradet e.Kr. använder plattformen mellan tornen för artilleriet och inte vaktornen.⁶⁴ Jag tror att detta är osannolikt i *Deva*. Jag tror att denna plattform skulle använts för att strida på om tillfället skulle kräva det. Anledningen till att jag inte tror att det tidiga fortet hade katapultramber är för att legionen troligtvis hade artilleriet redo att ta med ut i strid istället för att montera dem på fortets försvarsvallar. När fortets befästningar renoverades placerades artilleriet i en kammare ovanför vaktornen.⁶⁵

Befästningarna i *Isca* liknar de i *Deva*, detta tror jag är en konsekvens av att de byggdes under samma period och möjligtvis av samma soldater. Försvarsvallen bestod ursprungligen som i *Deva* av en jordvall (ca) 6 meter bred med en träpalissad på den yttre såväl som den inre sidan av befästningsvallen. Befästningsvallen togs tillbaka så att en stenmur (ca) 1.5 meter bred kunde byggas. Detta gjordes 100 e.Kr.⁶⁶ Samtidigt nämns att vaktorn renoverades under samma period.⁶⁷ Hur många vaktorn som fanns i *Isca* har inte fastställts. Men jag tror att de var färre än de var i *Deva* eftersom fortet var mycket mindre i omfång.

⁶¹ Collingwood & Richmond 1969, s. 20.

⁶² Mason 2001, s. 57.

⁶³ Mason 2001, s. 56-57.

⁶⁴ Joseph. *Bj.* 5.2.

⁶⁵ Mason 2001, s. 131.

⁶⁶ Collingwood & Richmond 1969, s. 23-24.

⁶⁷ Johnson 1983, s. 267.

De västra och södra vinklarna på fortet har undersökts men inga vakttorn eller katapultramper nämns.⁶⁸ Eftersom hörnorna var böjda tror jag att de fanns eftersom vaktornen hjälpte till att stabilisera fortets hörnor. Runt fortet gick en enkel V-formad vallgrav.⁶⁹

Befästningarna vid fortet på Inchtuthil hade precis som de i *Deva* och *Isca* en jordvall som försvar när fortet byggdes. Det som skiljer är att en stenmur lades till redan det andra året. Jordvallen var ursprungligen (ca) 4 meter bred men togs tillbaka (ca) 1.5 meter för att göra plats för stenmuren.⁷⁰ Anledningen till att fortets försvar byggdes om i sten så snabbt har aldrig förklarats, men tyder på att fortet var avsett att användas under en längre period. Forskningen tyder däremot på att fortet var avsett endast som en bas för vidare expansion och hade troligen nedmonterats när norra Britannien erövrats och ersatts med nya fort längre norrut.⁷¹ En annan teori till varför muren byggdes om i sten kan inte vara att de kände sig hotade av fienden. Då hade de lagt till fler vallgravar som vanligtvis var fallet.⁷² Man tror även att det beror på att de ville kuva den lokala befolkningen genom att visa upp Roms överhöghet och överlägsenhet.⁷³

Runt muren gick en enkel vallgrav (ca) 6 meter bred och (ca) 2 meter djup.⁷⁴ Precis som på Hod Hill och i *Isca* var vallgraven V-formad. Forskningen nämner inte vallgravarnas form vid varje fort men enligt forskning var V-formade vallgravar de vanligaste. De hade ofta lera på vallarna för att de skulle bli hala i fuktigt väder och omöjliga att ta sig ur när man väl hamnat i dem.⁷⁵ Det var vanligt att göra botten rektangulär på V-formade vallgravar. Syftet med detta var att det bröt benen på de som hamnade i vallgraven. En annan teori är att den rektangulära botten var menad att användas för dränering.⁷⁶ Denna teori ifrågasätter jag eftersom vallgraven då skulle fyllts igen. Om den använts för dränering borde det funnits någon slags dräneringsrör som ledde lämningarna bort från vallgravarna. Detta nämner inte forskningen vid något av de fort som undersökts. Mellan vallgravarna och muren har även hål i marken upptäckts, forskare tror att taggiga buskar vuxit i hålen och fungerat på likande

⁶⁸ Nash-Williams 2011, s. 26-28.

⁶⁹ Nash-Williams 2011, s. 27.

⁷⁰ Collingwood & Richmond 1969, s. 16.

⁷¹ Shirley 2000, s. 3.

⁷² Webster 1969, s. 174.

⁷³ Shirley 2000, s. 4.

⁷⁴ Macdonald 1919, s. 113.

⁷⁵ Webster 1969, s. 174.

⁷⁶ Johnson 1983, s. 47.

sätt som taggtråd (Fig. 2).⁷⁷ Denna teori ifrågasätter jag eftersom något likande inte nämns vid något annat fort som undersökts. Istället tror jag att spetsade pålar placerades i dessa hål för att spetsa fienden som närmade sig försvarsvallen.

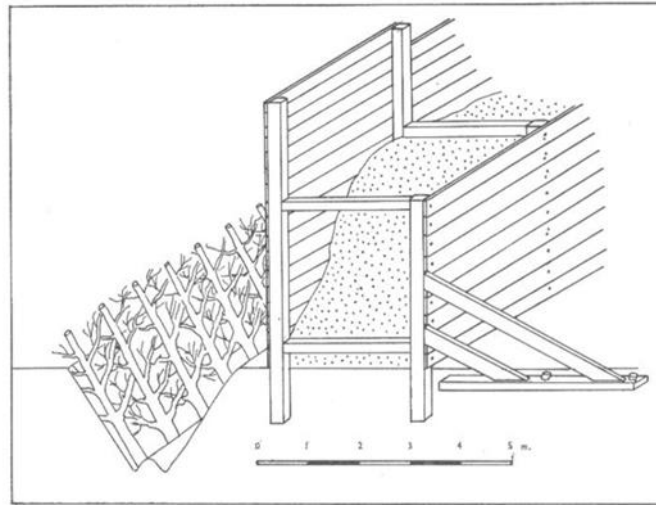

Fig. 2. Taggiga buskar på den bortre sidan av vallgraven strax innan muren.

Det nämns inte heller någonting om vaktorn eller katapultramber i fortet. Jag tror inte att det fanns några vakttron i fortet eftersom fortet var placerat på en upphöjd position som jag tror gav önskvärd sikt. Jag tror inte att fortet hade några artilleriramper eftersom fortet inte tycks varit under något större hot och artilleriet var troligen redo att användas i fält.

Den största skillnaden mellan befästningarna i Housesteads och de andra fortet som undersökts är att det redan från början byggdes i sten. Detta beror på att fortet som låg längs med Hadrianus mur redan från början var avsedda att vara permanenta. Stenmuren är precis som på de andra fortet väldigt smal. Den var (ca) 1.3 meter bred. Stenmuren backades upp av en jordvall som användes som plattform för att strida på och avfira projektiler om det skulle krävas.

Det nämns även att det längst upp på muren konstruerades ett bröstvärn i trä (ca) 30 centimeter bred.⁷⁸ Forskningen nämner inte att det fanns bröstvärn vid alla fort som undersökts, men jag tror att det måste funnits eftersom det gav ett ovärderligt skydd för soldaterna på muren, om de skulle komma under beskjutning från fiendens projektiler.

Muren byggdes med lokal sandsten som inte var större än att en soldat kunde bära stenen till fortet och för att lyftanordningar inte skulle behöva användas, för att få stenarna

⁷⁷ Webster 1969, s. 174.

⁷⁸ Crow 2004, s. 29.

på plats.⁷⁹ En annan anledning till att stenarna var så pass små tror jag är för att det underlättade ombyggnader och underhåll av strukturen. Precis som på de andra fortet som undersökts var hörnorna böjda med vaktorn i hörnorna.

Vaktorn lades till på långsidorna under 300-talet e.Kr.⁸⁰ Annan forskning tyder däremot på att det inte fanns några vaktorn på fortets norra sida, eftersom det var en brant kulle på den sidan.⁸¹ Om vaktornen var utrustade med katapulter anges inte men jag tror att de var det. Jag tycker att det verkar osannolikt att de skulle lägga till fler vaktorn enbart för siktens skull, när de troligen redan hade sikt från de existerande vaktornen.

Det var fyra ingångar till fortet. En på varje sida. Motsägelsefulla beskrivningar givs om var vaktornen vid ingångarna var placerade. En forskare nämner att de som vanligt är placerade vid ingångarnas sidor.⁸² En annan forskare nämner att de var placerade ovanför ingångarna.⁸³ Jag tror att vaktornen var placerade ovanför ingångarna. Detta tror jag eftersom valvslagningsteknik användes vid byggandet av ingångarna. Detta innebär att de var tillräckligt starka för att bära de övre strukturerna. Användning av valvslagningsteknik var den största skillnaden mellan romerska konstruktioner i trä och sten. En annan utmärkande sak med ingångarna är att de hade två separata ingångar bredvid varandra (Fig. 3.). Ingen har funnit förklaringen till detta men jag tror att den ena var menad att användas för att gå in i fortet medan den andra användes för att gå ut ur fortet.

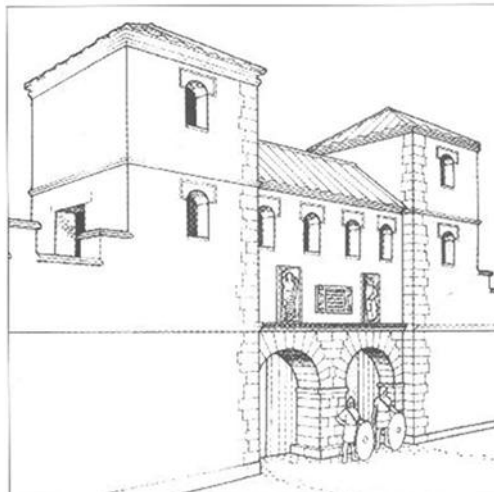

Fig. 3. Ingångarna till fortet i Housesteads.

⁷⁹ Crow 2004, s. 30.

⁸⁰ Crow 2004, s. 30.

⁸¹ Collingwood & Richmond 1969, s. 37.

⁸² Crow 2004, s. 33.

⁸³ Collingwood & Richmond 1969, s. 37.

2.3 Baracker

Barackerna soldaterna bodde i tog upp den större delen av utrymmet i ett romerskt fort. Vanligtvis hade ett fort tre olika typer av baracker. Ett för legionärerna, ett för *auxilia* och ett för kavalleriet. I detta avsnitt undersöks de baracker legionärerna bodde i om inget annat nämns. Anledningen är att det var legionärerna som utgjorde den största och viktigaste delen av den romerska armén. I varje barack bodde en *centuriae* som bestod av (ca) 80 soldater.⁸⁴ Detta kunde variera beroende på tidsperioden. Man kan beräkna antalet soldater som var placerade i fortet genom att undersöka hur många baracker som fanns.

Det skiljer oftast lite mellan baracker och den placering de hade i fortet. Barackerna var nästan alltid avlånga med två rum. Ett för förvaring av vapen och utrustning och ett rum där legionärerna bodde. Förvaringsrummet föregicks vanligtvis av en veranda. Officerarnas barack var vanligtvis placerat i slutet på ena änden av soldaternas barack.

Barackerna var för det mesta placerade längs med de yttre murarna. Anledningen till detta var att den centrala delen av fortet var avsatt för administrativa byggnader och barackerna för befälhavarna.⁸⁵ Det förekom dock variationer av barackerna samt deras placering. Det är detta som undersöks i följande avsnitt.

Utmärkande för barackerna i Hod Hill fortet är dess enkla konstruktion och annorlunda placering. Barackerna var (ca) 36 meter långa,⁸⁶ de var byggda med träramar fyllda med lera och var mindre än hälften av den längd som övriga legionärbaracker som undersökts.

Barackernas inre planlösning bestod endast av en rad rum till skillnad från två som legionärbaracker vanligtvis hade (Fig. 4.).

Fig. 4. En barack från Hod Hill fortet.

Flera teorier finns till var officerarnas baracker var placerade. Den första är att de var placerade i slutet på legionärernas baracker riktade mot *via principalis*.⁸⁷ En annan teori är att legionärernas befälhavare bodde i huset bakom högkvarteret medan *auxilias* befälhavare

⁸⁴ Johnson 1983, s. 167.

⁸⁵ Johnson 1983, s. 167.

⁸⁶ Walthew 1981, s. 33.

⁸⁷ Richmond 1968, s. 80.

bodde i huset på högkvarterets östra sida.⁸⁸ Jag tror att dessa två hus användes av officerarna för legionärerna respektive *auxilia*. Detta tror jag eftersom det har förekommit att högkvarteret även fungerat som befälhavarens bostad.⁸⁹ Om detta inte var fallet tror jag att de oidentifierade byggnaderna på fortets södra sida bakom legionärernas baracker kan använts som officerarnas baracker. Detta tror jag eftersom de strukturerna har en liknande form som de övriga barackerna (Fig. 11.).

Flera olika förklaringar finns till barackernas enkla konstruktion. Att fortet endast skulle användas under en kortare period är en förklaring som även stöds av arkeologiska evidens i formen av mynt från Claudius principat.⁹⁰ En annan teori är att den enkla konstruktionen var vad som krävdes av ett fort under den tidiga invasionsfasen.⁹¹ Jag tror även att det kan berott på att legionärerna till en början använde sina tält innan barackerna. På grund av detta tror jag att det varit svårt att sedan få platsen som krävdes till att bygga baracker eftersom barackerna tog mycket större plats än vad tälten gjorde.

Fortets garnison bestod av (ca) 600-800 soldater att döma an antalet baracker. Av detta antal borde (ca) 500-600 varit legionärer. Detta innebär att en barack på Hod Hill hade plats för lika många soldater som en vanlig legionärbarack i ett legionärfort trots att den endast var hälften av dess längd. Detta tror jag beror på att barackerna inte hade någon veranda eller förvaringsrum och av den anledningen tror jag legionärerna fick plats på bredden istället.

I fortet var barackerna placerade i mitten. Detta är ovanligt i romerska fort eftersom denna del av fortet vanligtvis var reserverad för administrativa byggnader. En förklaring till detta är fortets annorlunda form och placering,⁹² detta tror jag ledde till att det inre arrangemanget improviserades. I fortet har tretton baracker identifierats. Sex stycken söder om högkvarteret.⁹³ Ytterligare sju baracker har identifierats öster om *via principalis*.⁹⁴ Det är troligt att barackerna söder om högkvarteret var avsedda för legionärerna och de andra för kavalleristyrkan.

⁸⁸ Johnson 1983, s. 241.

⁸⁹ Richmond 1968, s. 76.

⁹⁰ Collingwood & Richmond 1969, s. 29.

⁹¹ Johnson 1983, s. 241.

⁹² Johnson 1983, s. 241.

⁹³ Collingwood & Richmond 1969, s. 28.

⁹⁴ Richmond 1968, s. 81.

Något att som jag tycker framstår som unikt i detta fort är att inte alla portar in till fortet har legionärbaracker i närheten av sig, som vanligtvis var fallet. Anledningen till detta nämns inte i forskningen men jag tror att det kan bero på att fortets befästningar var så pass väl konstruerade att de kände att de inte behövde det.

I fortet i *Deva* kan man se de drag som är karakteristiska för legionärbaracker. Barackerna var (ca) 82 meter långa och var L-formade. Barackerna var L-formade för att officerarnas barack som var placerat i slutet på ena änden var bredare än soldaternas barack. Officerarnas barack var separerad från soldaternas barack så att en passage skapades mellan de två barackerna (Fig. 5).⁹⁵

Fig. 5. En barack från fortet i *Deva*.

Orsaken till detta nämns inte i forskningen men jag tror att det berodde på att mer utrymme skulle skapas för att trängsel skulle undvikas.

Den inre planlösningen bestod av ett förvaringsrum där vapen och utrustning förvarades samt ett rum där legionärerna bodde. Dessa rum föregicks av en veranda. Barackerna var ursprungligen byggda med träramar fyllda med lera, men byggdes om 102 e.Kr.⁹⁶ Åsikterna är delade om vilket material de byggdes om i. En forskare menar att barackerna byggdes om i sten.⁹⁷ Detta stämmer med arkeologiskt evidens som tyder på att gatorna var smalare än de vanligtvis var. Detta var en konsekvens av att träbyggnader byggdes om till sten.⁹⁸ Skälet till att gatorna blev smalare när barackerna byggdes om till sten tror jag beror på att de nya barackerna byggdes utanpå de gamla så att soldaterna kunde fortsätta att bo i barackerna under renoveringen. En annan forskare menar att endast den nedersta delen byggdes om i sten medan den övre delen fortsatte att bestå av träramar fyllda med lera.⁹⁹ Jag tror att barackerna byggdes om till sten. Detta tror jag eftersom det fanns stenbrott med sandsten i området, av den anledningen kunde sten snabbt transporteras till fortet.

I fortet var barackerna placerade med officerarnas barack mot den främre respektive den bakre muren samt en rad baracker vid den västra ingången. Det som är unikt med

⁹⁵ Mason 2001, s. 58-59.

⁹⁶ Collingwood & Richmond 1969, s. 20.

⁹⁷ Mason 2001, s. 132.

⁹⁸ Collingwood & Richmond 1969, s. 21.

⁹⁹ Collingwood & Richmond 1969, s. 20.

barackernas placering i *Deva* är att de har ytterligare baracker placerade bakom barackerna i den främre delen av fortet. Fast dessa baracker hade officerarnas baracker mot den västra respektive den östra muren (Fig. 12.). Detta tror jag beror på att fortet i *Deva* var avlångt och inte kvadratisk som det vanligtvis var under denna tidsperiod.

Barackerna i fortet i *Isca* liknar de i *Deva*. Barackerna var (ca) 76 meter långa med en veranda med en kolonnad som följdes av ett förvaringsrum och ett rum där legionärerna bodde (Fig. 6.).¹⁰⁰

Fig. 6. En barack från fortet i *Isca*.

Barackerna var ursprungligen byggda i trä men byggdes om i sten 100 e.Kr. Detta stämmer med observationer som pekar på att trä förfaller efter (ca) 30 år och att många flaviska fort byggdes om till sten under Trajanus principat.¹⁰¹

Att barackerna liksom övriga byggnader i fortet byggdes om till sten tror jag beror på att efter en lång vistelse på denna plats hade befälhavarna beslutat att göra fortet permanent. Att bygga om barackerna tror jag var en prioritet eftersom de alltid var mest sårbara för eld då de värmdes upp med eldstad. I slutet på varje barack var det precis som i *Deva* en separat barack för officerarna. Skillnaden här är att officerarnas barack var sammanbyggd med soldaternas barack. Detta tror jag beror på att fortet i *Isca* var mindre än det i *Deva* och platsen i fortet fick användas mer sparsamt. 33 av fortets 64 baracker har grävts ut.¹⁰² Av de utgrävda barackerna kan man se hur de var utplacerade. Barackerna var inte som på Hod Hill placerade i fortets mitt utan längs med murarna som vanligtvis var fallet i legionärfort. Syftet med detta tror man beror på flera olika saker. I mitten på fortet var det administrativa byggnader och bostäderna för de högre officerarna, för detta behövdes utrymme. Jag tror även att det gick snabbare för soldaterna att ta sig in och ut ur fortet om de var placerade vid murarna och det blev även lättare att försvara murarna ifall de kom under anfall. Barackerna i *Isca* var placerade i den främre och bakre delen av fortet med officerarnas baracker vända mot muren. Det fanns även en rad baracker vid den västra ingången till

¹⁰⁰ Nash-Williams 2011, s. 19-20.

¹⁰¹ Johnson 1983, s. 266.

¹⁰² Collingwood & Richmond 1969, s. 23.

fortet (Fig. 13.). Att döma av antalet baracker var det (ca) 6000 legionärer placerade i fortet.¹⁰³

I fortet på Inchtuthil har 66 baracker identifierats och jag bedömer att det fanns (ca) 6000 soldater placerade i fortet. En annan forskare hävdar att det var mellan 7000 och 10000 soldater placerade i fortet.¹⁰⁴ Om det var fallet tror jag inte att de övriga soldaterna var legionärer. Observationer av fortets baracker har visat att eldstaden i varje barack inte kommit till användning.¹⁰⁵ Detta tyder på att de aldrig användes och det är därför troligt att alla barackerna inte kom till användning innan fortet nedmonterades.

Barackerna var ovanligt långa, (ca) 84 meter.¹⁰⁶ Placeringen liknar det i *Deva* där en veranda följdes av två separata rum. Ett för förvaring av vapen och utrustning och ett rum där legionärerna bodde. Även i detta fort var officerarnas baracker skilda från soldaternas så att en passage skapades mellan dem (Fig. 7.). Barackerna var byggda i trä och nedmonterades efter fortet övergavs.

Fig. 7. En barack från fortet på Inchtuthil.

Forskning har visat att väggarna i barackerna var putsade med lera för att göra dem brandtåliga.¹⁰⁷ Detta är en observation ingen forskare nämnt angående de andra fortens baracker. Jag anser att det är högst sannolikt att alla baracker framförallt de som var byggda i trä på något sätt skyddades mot eld eftersom de värmdes upp med eldstad.

Barackernas placering inne i fortet liknade legionärforten i *Deva* och *Isca* och var placerade längs med murarna och inte i mitten där administrativa byggnader var placerade. Vad som skiljer är vilken riktning barackerna var utlagda. I mitten av den främre och bakre delen var officerarnas baracker vända mot den främre och bakre muren, medan de på kanterna hade officerarnas baracker riktade mot den östra respektive den västra muren, på så sätt var alla baracker riktade mot murarna (Fig. 14.).

Barackerna i Housesteads är speciella på det vis att de var avsedda för *auxilia* och inte legionärer. Trots detta hade de en liknande konstruktion och samma funktioner. Barackerna

¹⁰³ Nash-Williams 2011, s. 9.

¹⁰⁴ Macdonald 1919, s. 115.

¹⁰⁵ Shirley 2000, s. 5.

¹⁰⁶ Walthew 1981, s. 32.

¹⁰⁷ Shirley 1996, s. 114.

var (ca) 50 meter långa.¹⁰⁸ Med en inre planlösning liknande den i en legionärbarack, med ett förvaringsrum som följdes av ett rum där *auxilia* bodde och en veranda med kolonnad (Fig. 8.).

Fig. 8. En barack från fortet i Housesteads.

Enligt forskning bodde mellan 80-100 soldater i varje barack, detta innebär att 800-1000 soldater var placerade i fortet, eftersom tio baracker har identifierats i fortet.¹⁰⁹ Det finns tecken på att barackerna byggdes om under det andra århundradet e.Kr. i samband med att antalet soldater minskade.¹¹⁰ Även dessa baracker var L-formade på grund av officerarnas hus i slutet på baracken.¹¹¹

Vad som mer utmärker dessa baracker är att de inte ursprungligen var byggda i trä och sedan byggdes om till sten. De var istället redan från början konstruerade på ett sätt som var menat att hålla under en längre tid. Detta stämmer överens med Hadrianus mur och byggnadsverken längs med den samt den plats som valdes. Något annat som var utmärkande med barackerna är att inte hela byggnaden var gjord i sten. Istället var endast den nedersta delen byggd i sten medan den övre delen bestod av träramar fyllda med lera.¹¹² Forskningen förklarar inte detta men jag tror att det kan bero på att den övre delen inte var lika utsatt för regn och fukt eftersom den skyddades av taket.

En annan utmärkande sak med barackerna i Housesteads är hur de placerades i fortet. man har sett i tidigare fort att barackerna oftast var placerade på ett sådant sätt att de möte varandre och skapade en gemensam gata. Så är det inte i Housesteads. Orsaken till detta var den ojämna marken i fortet. Barackerna fick istället placeras på ett sådant sätt att de låg i en linje från öst till väst så att de kunde terraseras över slutningen mot norr respektive syd (Fig. 15.). Endast två baracker möter varandra.¹¹³

¹⁰⁸ Walthew 1981, s. 33.

¹⁰⁹ Crow 2004, s. 27.

¹¹⁰ Hodgson & Bidwell 2004, s. 150.

¹¹¹ Crow 2004, s. 58.

¹¹² Crow 2004, s. 58.

¹¹³ Crow 2004, s. 58.

2.4 Sjukhus

I alla romerska fort fanns det ett sjukhus. Detta utvecklades redan under den republikanska eran i fältlägren. Det enda som nämns angående sjukhusets placering i fältlägret är att det inte skulle placeras nära stallen eller verkstaden.¹¹⁴ I fältlägren tror jag att sjukhuset placerades vid en av lägrets ingångar för att det skulle underlätta att ta in de skadade i lägret. När permanenta fort etablerades placerades oftast sjukhuset i mitten av fortet. Detta tror jag beror på att färre soldater skadades eftersom allt färre slag utkämpades under det första och andra århundradet e.Kr. En annan anledning till att sjukhuset placerades på denna plats i fortet tror jag även kan berott på att sjukhusen blev större och platsen längs med murarna togs upp av legionärernas baracker.

Sjukhus har identifierats i romerska fort av medicinsk utrustning som hittats i olika fort runt om i imperiet.¹¹⁵ Dessa byggnader man tror varit sjukhus har ofta ifrågasatts eller identifierats som att de haft andra funktioner.

Vad de flesta romerska sjukhus har gemensamt är att de oftast hade en latrin samt det sätt rummen var placerade på inne i byggnaden. Olika rum hade möjligheten till att ta emot ett visst antal soldater. Dessa byggnader har ibland identifierats som vapenförråd eller verkstad. Det sätt rummen var placerade på inne i byggnaden tyder på att de var avsedda att användas som vårdavdelningar för sårade soldater. Sjukhusen byggdes runt en öppen gårdsplan. En teori till denna planlösning är att den utvecklades i fältlägren för att förbättra luftcirkulationen.¹¹⁶ Jag tror även att gårdsplanen kan använts för att odla medicinska örter. Ett romerskt sjukhus hade för det mesta en korridor som gick runt sjukhusets inre struktur. Med vårdavdelningar placerade på båda sidor. En teori till detta är att det gjorde det lättare för vårdpersonalen att röra sig i sjukhuset.¹¹⁷ I de flesta fall fanns även en receptionshall. Vad som framstår som märkligt i de flesta av de här byggnaderna är att de inte har ett rum speciellt avsatt för operationer eller andra behandlingar.

Att alla romerska fort hade ett sjukhus visar hur betydelsefulla soldaterna var och att deras hälsa och välbefinnande var en prioritet för den romerska staten. Detta kan man förstå

¹¹⁴ Byrne 1910, s. 270.

¹¹⁵ Johnson 1983, s. 161.

¹¹⁶ Webster 1969, s. 195.

¹¹⁷ Campbell 2006, s. 44.

eftersom de kostnader som medfördes av att utbilda och utrusta soldater samt att det var svårt att ersätta erfarna soldater.

Sjukhuset på Hod Hill var byggt i trä och var (ca) 24 X 18 meter stort. Det rektangulära sjukhuset var placerat vid den södra vinkeln mellan *via principalis* och *via praetoria*. Sjukhuset var byggt runt en central gårdsplan som omgavs med en kolonnad och hade en ingång från *via principalis* som följdes av en receptionshall (Fig. 11.). Anledningen till att det fanns en receptionshall är att det var två olika typer av soldater i fortet. Jag tror att legionärer och *auxilia* togs emot här innan de skickades vidare till den del i sjukhuset som var avsatt för legionärer respektive *auxilia*. Detta tror jag eftersom legionärer och *auxilia* hade separata baracker i fortet, av den anledningen tror jag att de var separerade även i sjukhuset. En forskare menar däremot att avdelningarna delades av soldaterna, men att de hade separata läkare.¹¹⁸ Anledningen till att de hade separata läkare förklaras inte, men jag tror det beror på att det var lika vanligt för legionärer som *auxilia* att utföra uppdrag separat. Därför hade de behövt en läkare med sig för att behandla de sårade.

Var utfördes då operationerna? Jag tror att det gjordes i receptionshallen eftersom det var här soldaterna kom in först innan de skickades vidare till avdelningarna. Jag tror inte att operationer utfördes i rummen eftersom dessa var avsedda att delas av flera soldater. I dessa rum skulle soldaterna vila upp sig och operationer tror jag hade stört de andra.

Att döma utifrån sjukhusets storlek var det ovanligt stort för ett så litet fort. Det har beräknats att så mycket som 12.5 % av soldaterna som var placerade i fortet skulle fått plats i sjukhuset.¹¹⁹ Jag tror att sjukhusets ovanliga storlek berodde på att det tog emot sårade soldater från krigsfronten för vård innan de skickades tillbaka till fronten eller hem beroende på hur allvarliga deras skador var. Ingenting nämns om en latrin som vanligtvis ett sjukhus hade. Detta tror jag kan bero på att en latrin söder om sjukhuset användes av alla.

Vad som mer är unikt är att sjukhuset inte hade rummen placerade på båda sidor längs med en korridor inne i sjukhuset som vanligtvis var fallet. Detta förbättrade luftcirkulationen och ljuset i sjukhuset som man kan se på andra sjukhus som undersökts.

Eftersom fortet i *Deva* liksom det i *Isca* byggts över av moderna städer har inte alla områden av det gamla fortet kunnat grävas ut. Detta har lett till spekulationer om var sjukhuset i *Deva*

¹¹⁸ Richmond 1968, s. 86.

¹¹⁹ Richmond 1968, s. 86.

var placerat. En teori är att sjukhuset var placerat på andra sidan *via decumana* som badet låg (Fig. 12.). Denna teori bygger på observationer om att bad och sjukhus har varit utlagda på detta sätt i andra fort.¹²⁰ Att sjukhuset placerades på denna plats och inte mer centralt som det vanligtvis gjordes under denna perioden tror jag beror på att fler skadade förväntades eftersom det förenklade att bära in de sårade om sjukhuset var placerat vid ingången. Förutom detta är informationen liten om den inre planlösningen. Jag tror att det hade likheter med sjukhuset i *Isca* eftersom de byggdes samtidigt.

Sjukhuset i fortet i *Isca* var placerat vid den främre delen av fortet bakom en rad baracker med tillgång till vägen runt den inre delen av fortet (Fig. 13.).

Unikt med detta sjukhus är hur det värmdes upp. Detta gjordes genom en hypokaust.¹²¹ En hypokaust användes för att värma upp hus genom golvvärme. Detta har kunnat fastställas genom fynd som gjorts vid utgrävningarna under sjukhuset. Hur sjukhusen i de andra forten värmdes upp nämns inte men det har varit känt att det fanns eldstad i romerska sjukhus, men dessa nämns vanligtvis i samband med att elden användes för att sterilisera skalpeller.¹²² Eftersom det inte nämns någonting om hypokaust vid sjukhusen i de andra forten tror jag att de värmdes upp med eldstad.

Sjukhuset var kvadratisk med en ingång som ledde till en receptionshall. På övriga tre sidor var rum placerade på varje sida längs med en korridor. Det var en gårdsplan i mitten av byggnaden.

Vad som skiljer mest i jämförelse med de andra sjukhusen är dess placering. Detta sjukhus ligger mindre centralt än de andra som undersökts. Detta tror jag beror på rörligheten i mitten på ett sådant stort fort. Jag tror även att det kan bero på att de inte väntade sig några större förluster eftersom sjukhuset var placerat på en sådan plats att det försvårade direkt tillgång till det.

Sjukhuset i fortet på Inchtuthil var som övriga byggnader i fortet konstruerat i trä, det var (ca) 90 X 59 meter stort.¹²³ Sjukhuset var placerat i den nordöstra delen av fortet och var avlångt. Åsikterna är delade om ingången till sjukhuset var vid den nordvästra eller den

¹²⁰ Mason 2001, s. 53.

¹²¹ Campbell 2006, s. 44.

¹²² Webster 1969, s. 195.

¹²³ Walthew 1981, s. 32.

sydöstra sidan (Fig. 14.).¹²⁴ Jag tror att det var en ingång vid varje sida. Detta tror jag eftersom det gjorde sjukhuset mer lättillgängligt samtidigt som det minskade risken för trängsel. Det hade två vårdavdelningar på varje sida av en korridor som gick runt hela sjukhuset. Sammantal fanns det sextio rum i sjukhuset och denna planlösning gjorde att luftcirkulationen förbättrades. Korridoren var en fristående del som var högre än vårdavdelningarna som var placerade längs med dess sidor för att ljus skulle komma in (Fig. 9.). Vårdavdelningarna var inte öppna ut emot korridoren utan hade istället en öppning mot en passage där det fanns tillgång till en latrin.

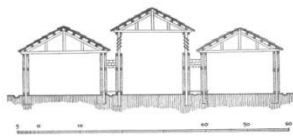

Fig. 9. Korridoren i sjukhuset på Inchtuthil.

En teori är att ett rum var avsett för varje *centuriae*. Annan forskning menar däremot att vissa rum var avsatta för förvaring och administrering. Därför är det inte troligt att vårdavdelningar var avsedda för varje *centuriae*. Vad som skilde vårdavdelningarna från de administrativa rummen är att de senare hade en dörr.¹²⁵

Vad som skiljer sjukhuset på Inchtuthil från de andra är att det inte har någon receptionshall. Detta tror jag beror på att gårdsplanen i mitten var menad att användas som receptionshall. Detta tror jag eftersom öppningen till sjukhuset i varje ände ledde in till gårdsplanen.

En annan aspekt som jag tycker framstår som märklig är att sjukhuset är ovanligt litet om man ser till antalet soldater som var i legionen. Jag tycker att det är märkligt eftersom fortet byggdes under ett pågående krig och av den anledningen borde fler skadade förväntas. Sjukhuset hade endast kapacitet att ta emot 5 % av soldaterna i legionen och en förklaring till detta är att även korridoren kunde användas för skadade om det skulle behövas.¹²⁶

Eftersom korridoren var konstruerad för att lättast få in ljus tror jag det var här operationer utfördes. Det nämns inte någonting om fönster vid något av de andra sjukhus som undersökts. Fönster har förekommit vid andra sjukhus i imperiet och kan därför inte

¹²⁴ Martin 1995, s. 311.

¹²⁵ Webster 1969, s. 195.

¹²⁶ Webster 1969, s. 196.

uteslutas.¹²⁷ Om de inte hade fönster tror jag att det sätt som sjukhuset på Inchtuthil belystes är ett alternativ. På sjukhusets nordvästra sida tror man det fanns en kolonnad.¹²⁸ Detta är ovanligt eftersom de andra sjukhusen som undersökts har vanligtvis endast haft en kolonnad runt gårdsplanen i mitten av sjukhuset.

Sjukhuset i Housesteads som var byggt i sten är idag dåligt bevarat eftersom stenen återanvändes för att bygga hus när fortet övergavs av den romerska armén.¹²⁹

Sjukhuset var (ca) 26 X 19 meter stort.¹³⁰ Det har ifrågasatts om denna byggnad var ett sjukhus eller om den var avsedd att användas som vapenförråd eller verkstad. Andra byggnader i fortet har visat sig passa bättre för dessa funktioner. Vad som talar för att det var ett sjukhus är att det fanns en latrin som vanligtvis ett romerskt sjukhus hade. En annan anledning till att man tror att det var ett sjukhus är det sätt som rummen var placerade på inne i byggnaden längs med tre sidor av byggnaden längs med en korridor. På den fjärde sidan var ett oidentifierat rum som troligen användes för operationer.¹³¹ Detta är det första sjukhus som har ett område i byggnaden som tycks använts för operationer (Fig. 10.). Jag tror detta beror på att fortet i Housesteads byggdes mycket senare än de andra forteten som undersökts och har därför utvecklats. Sjukhuset hade endast en ingång med en receptionshall. Detta sjukhus har även en gårdsplan i mitten omgiven av en kolonnad.

Fig. 10. Planlösning för sjukhuset i Housesteads, det norra rummet tror man användes för operationer. Vad som mer tyder på att det var ett sjukhus är att läkaren Anicus Ingenius grav låg utanför fortet.¹³² Att fortet hade en läkare tyder i sig inte på att det fanns ett sjukhus. Men de likheter jag ser med den byggnad som identifierats som ett sjukhus med andra sjukhus i imperiet tyder på detta. I fortet var sjukhuset placerat bakom högkvarteret i slutet av *via decumana* (Fig. 15.). Att sjukhuset placerades på denna plats i fortet tror jag beror på att det var lättillgängligt från den norra muren som troligtvis var den enda som kom under anfall.

¹²⁷ Campbell 2006, s. 44.

¹²⁸ Martin 1995, s. 310.

¹²⁹ Crow 2004, s. 54.

¹³⁰ Richmond 1968, s. 86.

¹³¹ Crow 2004, s. 55.

¹³² Crow 2004, s. 54.

2.5 Amfiteatrar

Utmärkande för fortet i *Deva* och *Isca* är att de båda hade en amfiteater utanför fortets murar. Amfiteatern utvecklades under den sena republiken och under imperiet blev det vanligt för större städer att ha en. På amfiteatern utspelades gladiatorkamper, djurhetsning och offentliga avrättningar. Dessa spel var av religiös betydelse och hölls endast under speciella högtider. Spelen finansierades oftast av kejsaren eller andra högt uppsatta ämbetsmän. Därför tycker jag att det är märkligt att dessa amfiteatrar byggdes utanför två romerska fort.

En förklaring är att de inte i första hand var menade att användas för sina traditionella funktioner utan istället var avsedda att användas för vapenträning. En teori är att vapentränarna ursprungligen var gladiatortränare.¹³³ Denna teori ifrågasätter jag eftersom en amfiteater inte varit nödvändig för att träna soldater. Detta kan man se av andra byggnader som var avsedda att fylla samma funktion i andra fort.¹³⁴

Vad man mer kan se på amfiteatrarna är att de var byggda på ett annorlunda sätt än om de varit byggda i en större stad. Själva arenan där gladiatorkamperna skulle utkämpas var mycket större än den vanligtvis var i städerna.¹³⁵ En så stor arena tror jag hade varit onödig eftersom det vanligtvis endast var två gladiatorer som slogs mot varandra och de hade inte behövt så stort utrymme.

När amfiteatern i *Deva* byggdes ökade kapaciteten på läktarna.¹³⁶ Min teori är att det var mindre soldater att träna i fortet eftersom området pacificerats och soldaterna förflyttades till andra orter i provinsen. Jag tror även att det kan ha berott på att den civila befolkningen ökade och mer spel arrangerades på arenan. Om det var spel som arrangerades på arenan kan man undra vem de var avsedda för? Jag trodde att de var avsedda för den lokala befolkningen för att genom underhållning vinna över dem till sin sida. Forskning har däremot visat att det främst var soldaternas familjer som bodde i bosättningarna utanför fortet,¹³⁷ därför är det troligt att spelen var avsedda för soldaterna och deras familjer. Då kommer man till frågan om vem det var som anordnade och finansierade spelen? Jag tror att det var staten eftersom kejsarens makt vilade på

¹³³ Collingwood & Richmond 1969, s. 117.

¹³⁴ Collingwood & Richmond 1969, s. 17.

¹³⁵ Wilmott 2011, s. 3.

¹³⁶ Mason 2001, s. 142.

¹³⁷ Nash-Williams 2011, s. 22.

legionernas stöd och att förse dem med underhållning kan ha varit ett säkert sätt att vinna över dem på sin sida.

En teori är att amfiteatern i *Deva* byggdes samtidigt som fortet.¹³⁸ En annan teori är att den inte byggdes förrän (ca) 80 e.Kr.¹³⁹ Amfiteatern låg vid fortets sydöstra hörna. Den första amfiteatern byggdes i trä och renoverades i slutet av det andra århundradet e.Kr. Den byggdes då om till sten.¹⁴⁰

Den renoverade amfiteatern var inte större än den första. Istället var det endast läktarna som expanderade från att kunna ta emot (ca) 3000 åskådare till att den ombyggda kunde ta emot (ca) 9000 åskådare.¹⁴¹ Jag tror att läktarna expanderade beroende på att en stor del av soldaterna flyttades till andra delar av provinsen och amfiteatern användes mindre för träning. Samt att den civila befolkningen ökade och man höll mer spel på arenan. Att amfiteatern byggdes utanför fortet tycker jag tyder på att den även var avsedd att användas för gladiatorspel, avrättningar och djurhetsning, eftersom det troligen varit riskabelt att ta in civila i fortet. Det har förekommit att träningslokaler för legionärerna byggts inne i fortet. Ett exempel på detta finns på Inchtuthil.¹⁴²

Amfiteatern var (ca) 96 X 87 meter stor och (ca) 11.5 meter hög. Storleken på den inre arenan var (ca) 58 X 49 meter.¹⁴³ Amfiteatern hade fyra ingångar till arenan och det fanns fyra till som ledde till läktarna. Liksom vid ingångarna till fortet i Housesteads kan man även här se den romerska användningen av valvslagningsteknik på ingångarna till amfiteatern. Detta var som tidigare nämnts det vanligaste när romarna byggde i sten. En teori är att förutom träning som spjutkastning och svärdträning på arenan som var det primära syftet med den förekom det även gladiatorspel, avrättningar och djurhetsning, men även för att inspektera legionen och parader på speciella högtider.¹⁴⁴

Amfiteatern i *Iscia* byggdes under slutet av det första århundradet e.Kr. Den byggdes om i sten (ca) 125 e.Kr.¹⁴⁵ Fast läktarplatserna kom att fortsätta att vara i trä.¹⁴⁶ Varför läktarna

¹³⁸ Mason 2001, s. 106.

¹³⁹ Wilmott 2011, s. 3.

¹⁴⁰ Wilmott 2011, s. 5.

¹⁴¹ Mason 2001, s. 142.

¹⁴² Collingwood & Richmond 1969, s. 17.

¹⁴³ Collingwood & Richmond 1969, s. 119.

¹⁴⁴ Mason 2001, s. 106.

¹⁴⁵ Nash-Williams 2011, s. 23.

¹⁴⁶ Collingwood & Richmond 1969, s. 117.

fortsatte att vara i trä finns ingen förklaring på men jag tror det beror på kostnaderna att bygga i sten.

Amfiteatern var placerad vid fortets sydöstra hörna och var (ca) 81 X 68 meter stor och (ca) 11 meter hög. Den inre arenan var (ca) 56 X 41 meter stor. Den hade åtta ingångar. En i slutet på varje långsida som var (ca) 5 meter bred.¹⁴⁷ Samt tre ingångar på varje kortsida. Två ingångar på varje sida ledde till läktarna medan den i mitten användes som ingång för vilda djur på arenan.¹⁴⁸ Denna teori ifrågasätter jag eftersom det inte finns något som tyder på att det fanns portar vid ingångarna och av den anledningen hade det varit svårt att hålla kvar djuren inne på arenan. Ingångarna var som i *Deva* gjorda med valvslagningsteknik och läktarna hade kapacitet för 6000 åskådare. Samma som styrkan på legionen.¹⁴⁹ Att läktarkapaciteten överensstämde med storleken på legionen tror jag inte har att göra med att den användes för träning för om så var fallet hade soldaterna varit nere på arenan och inte uppe på läktarna. Att det fanns platser avsatta för de mer privilegierade i samhället tycker jag tyder på att arenan var avsatt för civilt bruk.¹⁵⁰ Här ser man att amfiteatern var avsedd att användas för spel såväl som träning och jag tror att det är möjligt att det var den rika överklassen som finansierade byggandet av amfiteatern. Jag tror även att den kan byggts av soldaterna eftersom de inte skulle gå sysslösa eller av krigsfångar. Detta framstår dock som mindre troligt eftersom det skulle vara en säkerhetsrisk att ha krigsfångar så nära fortet med riskerna för uppror.

¹⁴⁷ Collingwood & Richmond 1969, s. 117.

¹⁴⁸ Collingwood & Richmond 1969, s. 119.

¹⁴⁹ Moore 1973, s. 23.

¹⁵⁰ Nash-Williams 2011, s. 23.

3. Slutsatser

Med min uppsats ville jag komma fram till vilka likheter och skillnader som fanns mellan de fem fort som undersökts. Vad undersökningen visat är att romarna till stor utsträckning använde naturliga hinder som skydd för fortet genom att placera dem nära floder eller på kullar. Som man kunde se på fortet i Housesteads kunde en plats som var naturligt svagare användas om tillgången till mat och vatten var lättare att införskaffa på den platsen.

När det kommer till fortens befästningar var de mest avancerade på Hod Hill som byggdes under den tidiga invasionen. Detta tror jag beror på att en civilbefolkning fortsatte att bo utanför fortet. De andra fort som undersökts uppvisar liknande drag eftersom de alla hade en enkel vallgrav runt fortet samt en jordvall som med tiden fick en mur av sten utanpå. Jag tror att fortet på Inchtuthil hade spetsade pålar på den borte sidan av vallgraven för att spetsa fienden om de attackerade fortet.

Vad undersökningen visade var att V-formade vallgravar var de vanligaste. Det förekom även att botten på vallgraven gjordes rektangulär för att fienden skulle bryta benen. Det har föreslagits att den även användes för dränering, detta tror jag inte eftersom forskningen inte nämner någonting om ett dräneringsrör som skulle varit nödvändigt för att vallgraven inte skulle fyllas igen. Fortet hade för det mesta vaktorn. Undantaget var Inchtuthil där jag tror att sikten var så pass bra att de inte behövdes. Det är möjligt att vaktorn även fungerade som katapultramper eftersom det lades till fler på fortet i Housesteads under 300-talet e.Kr. då romarna kom under allt fler anfall.

Vad undersökningen visat gällande barackerna är att de placerades längs med fortets murar för att göra plats för administrativa byggnader i fortets mitt och för att ett försvar snabbt skulle kunna organiseras om det skulle krävas. Det enda fort som avvek från detta arrangemang var Hod Hill där barackerna placerades i fortets mitt. Detta var en konsekvens av fortets oregelbundna placering i hörnan i en redan befintlig befästning som gjorde att det inre arrangemanget improviserades. Officerarnas baracker var för det mesta placerade i slutet på ena änden av soldaternas barack och var mycket rymligare än soldaternas vilket gjorde att barackerna blev L-formade. Det förekom att officerarnas baracker var skilda från soldaternas så att en passage skapades mellan de två. Detta tror jag beror på att mer utrymme skulle skapas för att trängsel skulle undvikas. Än en gång skilde sig Hod Hill från de

andra. På Hod Hill bodde officerarna troligen i huset bakom högkvarteret eller i de oidentifierade byggnaderna bakom legionärernas baracker i fortets södra hörna. När det kom till det inre arrangemanget fanns vanligtvis en veranda med kolonnad som följdes av ett förvaringsrum och ett sovrum. På Hod Hill var däremot endast en rad rum. Detta tror jag beror på att soldaterna ursprungligen använde sina tält, när sedan barackerna byggdes fanns det inte plats att expandera deras storlek utan att orsaka trängsel i fortet.

Sjukhuset placerades vanligtvis i fortets mitt. Detta tror jag beror på att mindre förluster förväntades eftersom placeringen försvårade åtkomst till det.

Sjukhusen var byggda runt en central gårdsplan som jag tror användes för att odla medicinska örter. Inne i sjukhuset var en receptionshall strax efter ingången. Det enda undantaget var Inchtuthil, i detta sjukhus tror jag den centrala gårdsplanen användes för att fylla denna funktion eftersom ingången vid varje sida ledde till gårdsplanen.

Inne i sjukhuset var vårdavdelningar utlaggda på båda sidor längs med en korridor för att vårdpersonalen snabbt skulle kunna röra sig. Det enda sjukhuset som troligen hade ett rum avsatt för operationer var det i Housesteads. I de andra sjukhusen tror jag operationer utfördes i receptionshallen eftersom det var här soldaterna först togs emot innan de skickades vidare till vårdavdelningarna.

Det nämns ingenting om fönster på sjukhusen men var troligt eftersom det förekommit i andra fort. Om de inte hade fönster kan de fått ljus genom att den centrala korridoren gick över övriga strukturer för att ljus skulle komma in som var fallet på Inchtuthil.

Amfiteatrarna i *Deva* och *Isca* var ursprungligen menade att användas för att träna soldaterna. Detta kan man se av att arenan var mycket större än den behövde vara för att användas för gladiatorspel. Med tiden kom amfiteatrarna däremot att användas allt mer för gladiatorspel, detta kan man se av att det fanns platser avsatta för de mer privilegierade i samhället i *Isca*. Man kan även se att den användes för spel i *Deva* då läktarna expanderade när den byggdes om för att tre gånger så många åskådare skulle få plats. Detta tror jag beror på att den större delen av legionen förflyttades till mer oroliga platser i provinsen och amfiteatern användes mer för spel. Jag tror inte att amfiteatrarna användes för djurhetsning eftersom det inte finns något som tyder på att det fanns portar vid ingångarna, det hade därför varit svårt att hålla djuren kvar inne på arenan.

4. Fortens planlösning

- 4. Hinder
- 6. Högkvarter
- 7. Officerarnas barack
- 8. Legionärernas baracker
- 10. Sjukhus
- 11. Latrin
- 14. Officerarnas barack

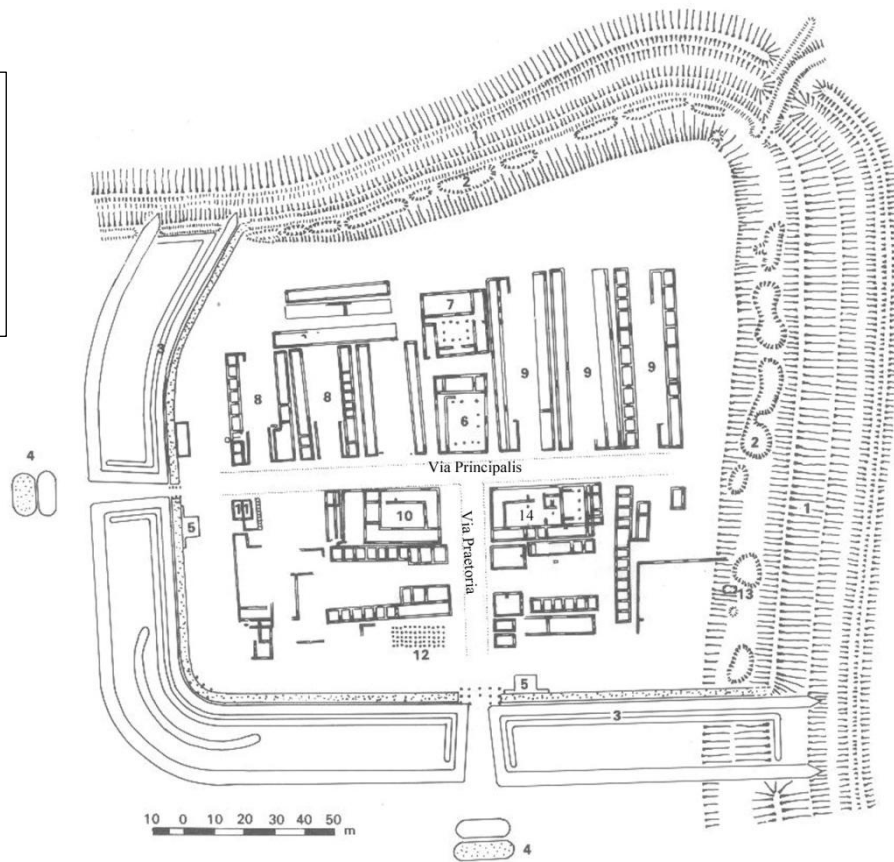

Fig. 11. Planlösning för fortet på Hod Hill.

- b. Baracker
- 7. Bad
- 8. Sjukhus?

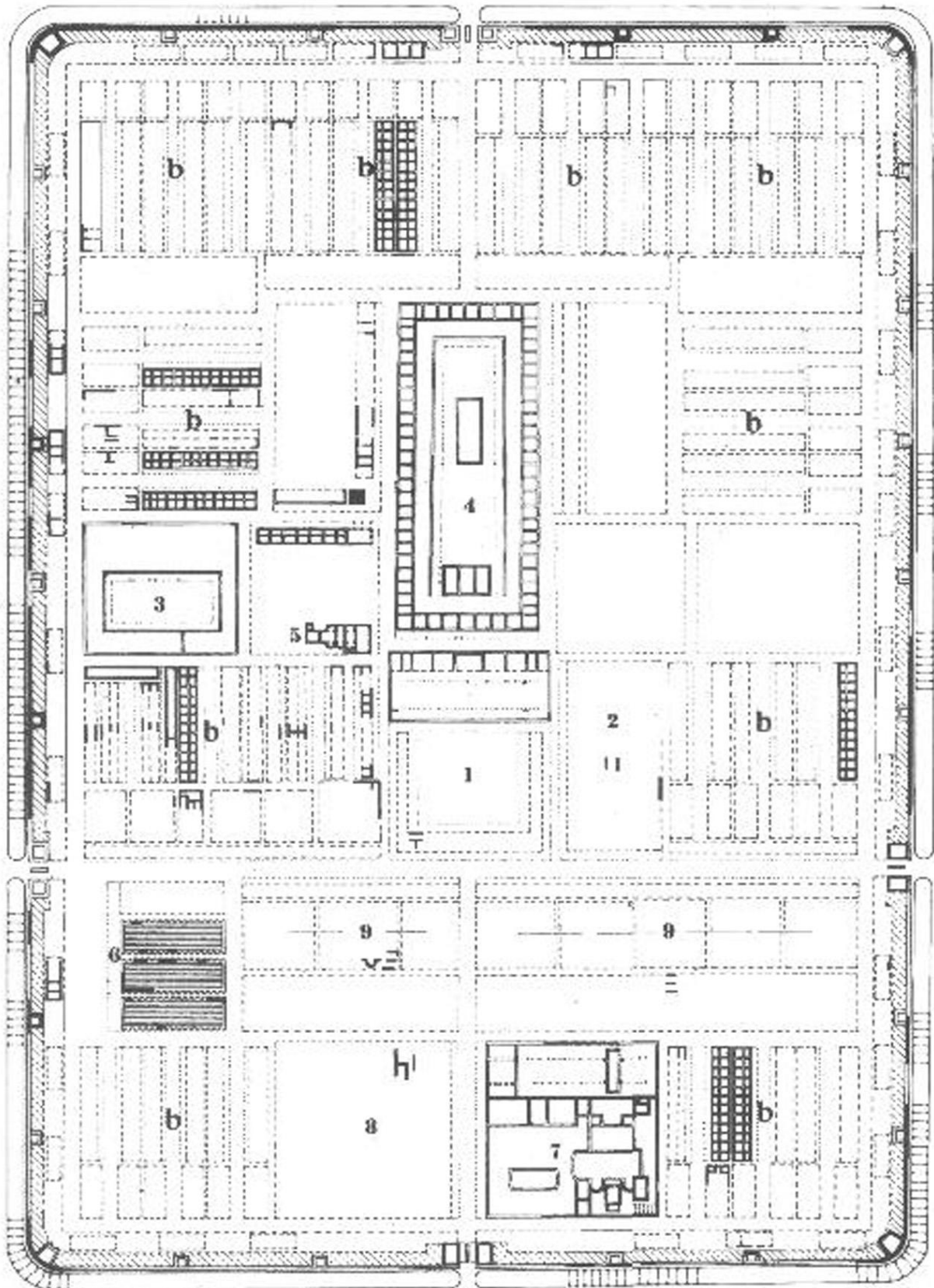

Fig. 12. Planlösning för fortet i Deva.

6. Baracker
10. Sjukhus

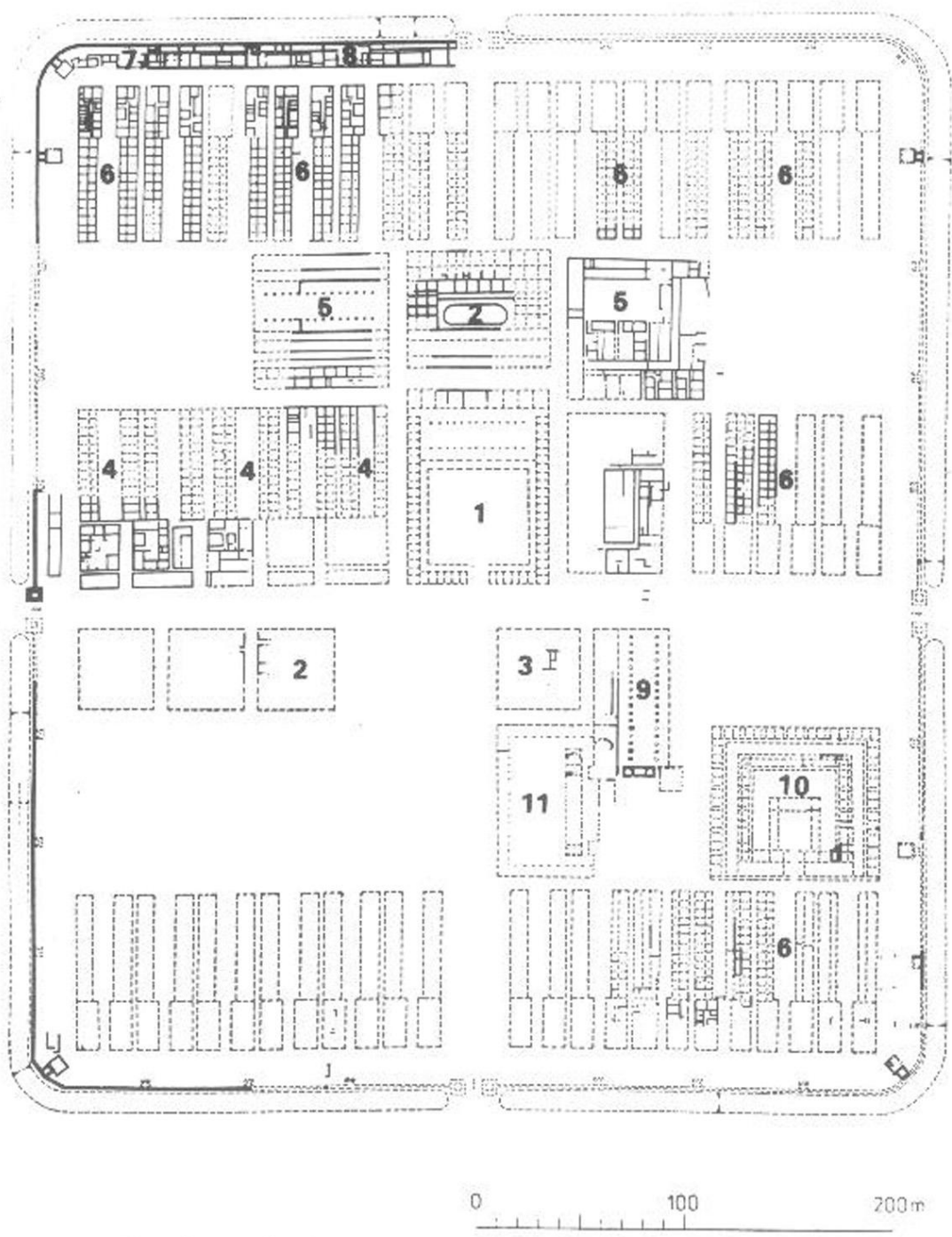

Fig. 13. Planlösning för fortet i Isca.

1. Sjukhus

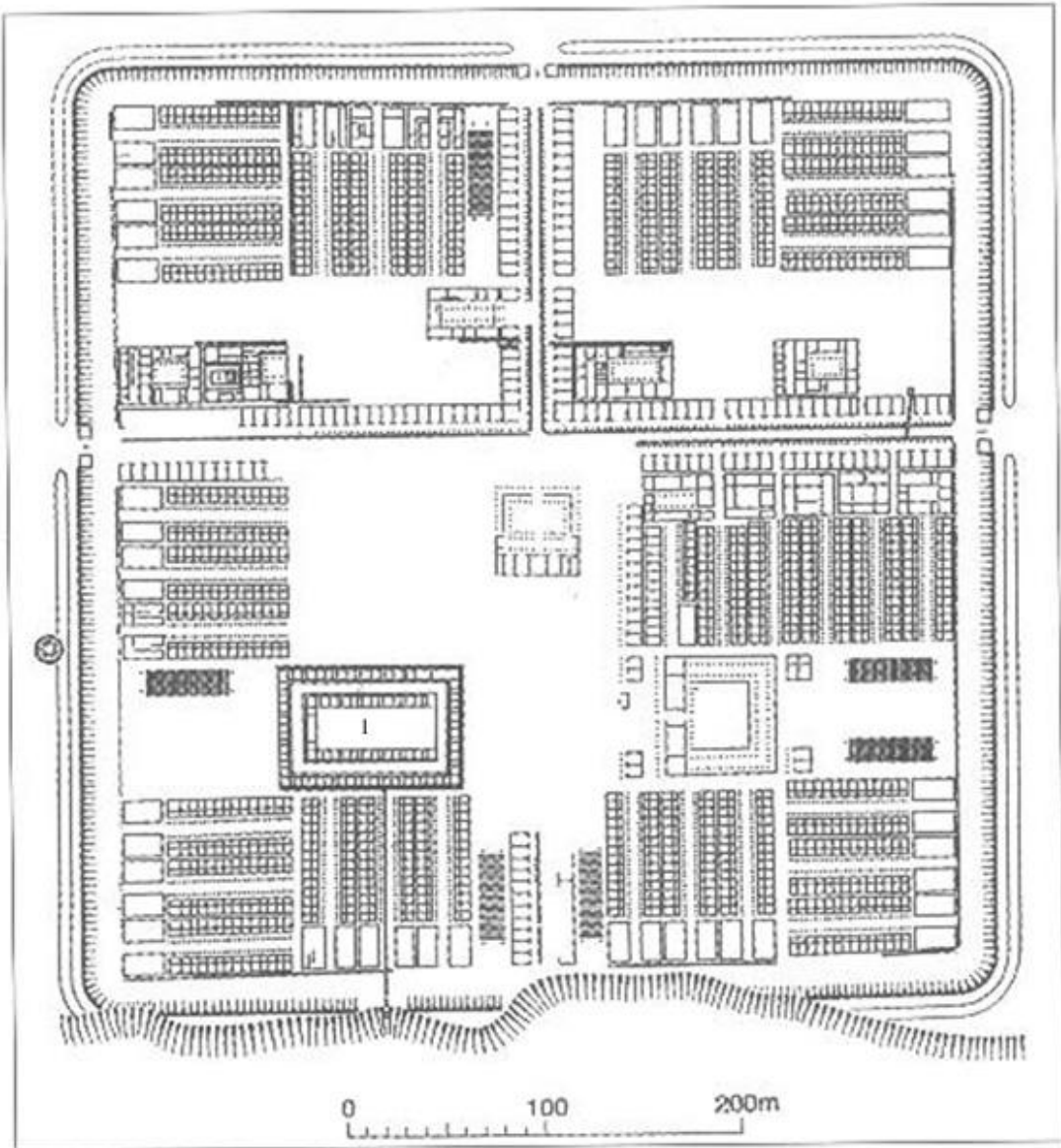

Fig. 14. Planlösning för fortet på Inchtuthil.

1. Sjukhus

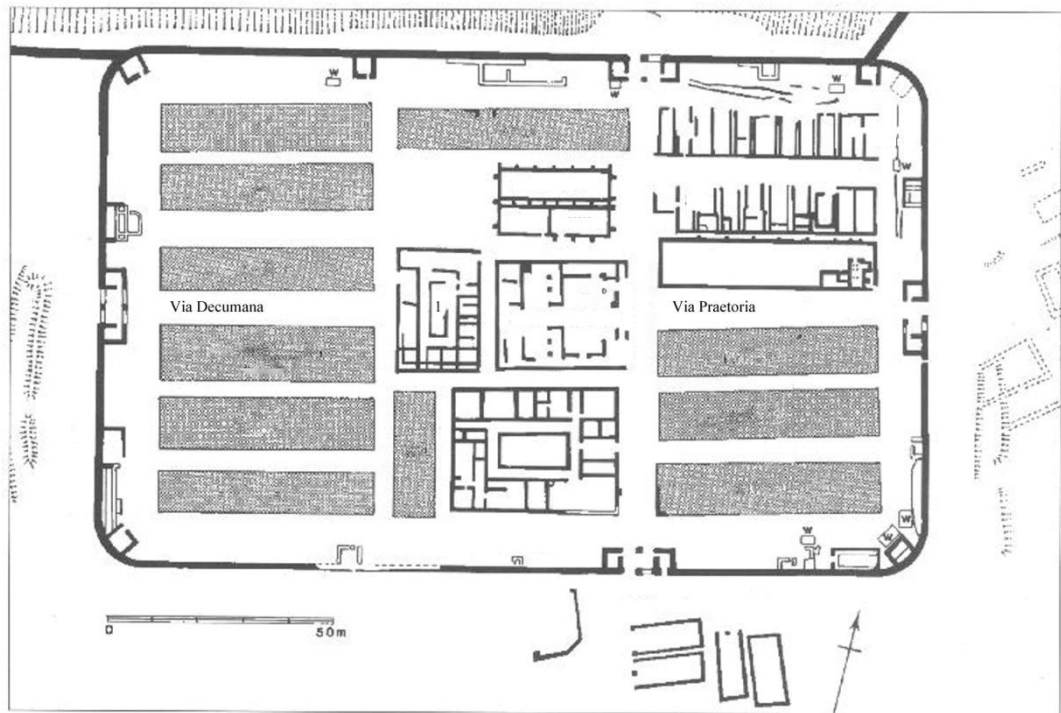

Fig. 15. Planlösning för fortet i Housesteads.

5. Bibliografi

Antika källor

- Josephus *The Wars of the Jews or History of the Destruction of Jerusalem* (The Echo Library). Översatt av W. Whiston, Middlesex 2009.
- Tacitus *Agricola & Germania* (The Penguin Classics). Översatt av H. Mattingly, London 2009.
- Vegetius *On Roman military matters* (Red and Black publishers). Översatt av J. Clarke, St Petersburg 2008.

Sekundärlitteratur

- Byrne 1910 Byrne, E. H. 'Medicine in the Roman army' *The Classical Journal* 5. (1910), 367-372.
- Breeze 2002 Breeze, D. *Roman forts in Britain*. 2002, Oxford.
- Collingwood & Richmond 1969 Collingwood, R. G. & Richmond, I. *The archaeology of Roman Britain*. 1969, London.
- Campbell 1984 Campbell, D. B. 'Ballistaria in first to mid-third century Britain: a reappraisal' *Britannia* 15. (1984), 75-84.
- Carrington 2002 Carrington, P. *Deva Victrix: Roman Chester Re-assessed*. 2002, Oxford.
- Crow 1989 Crow, J. *Housesteads Roman fort*. 1989, London.
- Crow 2004 Crow, J. *Housesteads: A fort and garrison on Hadrian's wall*. 2004, Stroud.
- Campbell 2006 Campbell, D. B. *Roman legionary fortresses 27 BC-AD 378*. 2006, Oxford.

- Campbell 2009 Campbell, D. B. *Roman auxiliary forts 27 BC-AD 378*. 2009, Oxford.
- Dorey 1960 Dorey, T. A. 'Agricola and Domitian' *Greece and Rome* 7. (1960), 66-71.
- Hodgson & Bidwell 2004 Hodgson, N. & Bidwell, P. T. 'Auxiliary barracks in a new light: Recent Discoveries on Hadrian's Wall' *Britannia* 35. (2004), 121-157.
- Keppie 2004 Keppie, L. *The legacy of Rome: Scotland's Roman remains*. 2004, Edinburgh.
- Johnson 1983 Johnson, A. *Roman forts in the 1st and 2nd centuries AD in Britain and the German provinces*. 1983, London.
- Macdonald 1919 Macdonald, G. 'The Agricolan occupation on North Britain' *The Journal of Roman Studies* 9. (1919), 111-138.
- Marsden 1969 Marsden, E. W. *Greek and Roman artillery: Historical development*. 1969, Oxford.
- Marsden 1971 Marsden, E. W. *Greek and Roman artillery: Technical treatises*. 1971, Oxford.
- Moore 1973 Moore, D. *Caerleon: Fortress of the legion*. 1973, Cardiff.
- Martin 1995 Martin, C. 'The legionary hospital at Inchtuthil' *Britannia* 26. (1995), 309-312.
- Mason 2001 Mason, D. *Roman Chester: City of the eagles*. 2001, Gloucestershire.
- Nash-Williams 2011 Nash-Williams, V. E. *The Roman legionary fortress at Caerleon, Manmoutshire*. 2011, Illinois.
- Richmond 1968 Richmond, I. *Hod Hill volume 2: Excavations carried out between 1951 and 1958*. 1968, London.
- St. Joseph 1953 St. Joseph, J. K. 'Air reconnaissance of southern Britain' *The Journal of Roman Studies* 43. (1953), 81-97.

- Shirley 1996 Shirley, E. 'The building of the legionary fortress at Inchtuthil' *Britannia* 27. (1996), 111-128.
- Shirley 2000 Shirley, E. *The construction of the legionary fortress at Inchtuthil*. 2000, Oxford.
- Webster 1969 Webster, G. *The imperial Roman army of the first and second centuries A.D.* 1969, London.
- Walthew 1981 Walthew, C. V. 'Possible standard unit of measurement in Roman military planning' *Britannia* 12. (1981), 15-35.
- Wilson 1984 Wilson, D. R. 'Defensive outworks of Roman forts in Britain' *Britannia* 15. (1984), 51-61.
- Wilmott 2011 Wilmott, T. *Roman amphitheatres, theatres and circuses*. 2011, London.

6. Bildförteckning

- Försättsbladsbild: Crow 2004, Fig. 3.
- Fig. 1. Johnson 1983, Fig. 181.
- Fig. 2. Webster 1969, Fig. 30.
- Fig. 3. Crow 2004, Fig. 15.
- Fig. 4. Johnson 1983, Fig. 129.
- Fig. 5. Webster 1969, Fig. 40.
- Fig. 6. Webster 1969, Fig. 40.
- Fig. 7. Webster 1969, Fig. 40.
- Fig. 8. Johnson 1983, Fig. 129.
- Fig. 9. Webster 1969, Fig. 42.
- Fig. 10. Crow 2004, Fig. 28.
- Fig. 11. Johnson 1983, Fig. 182.
- Fig. 12. Mason 2001, Fig. 76.
- Fig. 13. Johnson 1983, Fig. 197.
- Fig. 14. Campbell 2006, s. 24.
- Fig. 15. Crow 2004, Fig. 13.

